

בס"ד

שיעורי

"החיזוק היומני"

שנמסרו בבית המדרש
"אור חיים" פארשעי

פרשת בשלח

שעלה מין הדג, ריח המעיד על כך שהוא אינו ראוי למאכל. המלך כעס על הטבח והחליט להענישו בשל כך. המלך שאהב את הטבח נתן לו ברירה בין שלושה עונשים: או שיאכל את מה שבישלו, או שיקבל מאה מלקות, או שישלם מאה זהובים. הטבח היה קמצן ושכל לא היה לו, חשב לעצמו, שכדאי לו לאכול את הדג - ולפטור עצמו מהעונש. לאחר שנתנו לו לאכול את צלחת הדג הטרוד, ואכל מחציתו, חש ברע ורצה להקיא, התחרט ובקש לנסות לקבל המאה מלקות. כי לשלם, כלל לא עלה על דעתו, שהרי קמצן היה. החלו להלקותו כפי שביקש. וכאשר הגיעו לארבעים - חמישים מלקות, ראה שלא יוכל להחזיק עוד מעמד, אזי צעק 'הצילו' אני מוכן כבר לשלם את המאה זהובים... יצא אם כן - שבסופו של דבר הוא שילם את כל שלושת העונשים, גם אכל את הדג, גם לקה את הארבעים ולבסוף שילם מאה זהובים... אולם, אילו היה לו מעט שכל בתחילה, היה משלם את הזהובים מיד ולא היה צריך לעבור את כל הצרות. כך הוא הנמשל - פרעה גם קיבל מכות, גם שילח את בני ישראל וגם טבעו הוא וחילו בים... אילו היה מבין כבר במכה הראשונה שה' הוא האלוקים לא היה צריך לעבור ייסורים שלבסוף לא הועילו לו מלשלח את בני ישראל...

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים (יג, יז). מסופר על עשירי אחד שהיה בור ועם הארץ, אבל היה אוהב תורה ולומדיה. לאדם זה היתה בת צדקת ומוכשרת, והוא רצה להשיאה לבן תורה. כשבא הבחור המיועד לביתו, אמר העשירי לעצמו: לא אתן לו את בתי לאשה, עד ש"אבחן" אותו בתורה תחילה, ואם יצליח במבחן יזכה לקחת את בתי לאשה. אמר העשירי לבחור: "יש לי קושיה עצומה במשניות 'במה מדליקין' שאומרים בכל ערב שבת. שם נאמר: 'אין מדליקין לא בלכש ולא בחוסן וכו', ולא באליה ולא בחלב נחום, וקושייתי היא: איזה חטא עשה נחום, שלא מדליקין בחלב שלו", השיב לו הבחור: "אדוני הנכבד, טעות היא בידך, שאתה גורס 'ולא בחלב נחום'. צריך לומר 'ולא בחלב', ואחר כך לגרוס: 'נחום המדי אומר מדליקין וכו'". אמר לו העשירי: "רואה אני שאתה מתחמק, כיון שאין לך תירוץ, ולכן אין אתה ראוי להיות חתני...". וכך הפריד, בגלל בורו, בין הבחור לבתו. לאחר מכן, בא בחור אחר להשתדך עם בתו, וגם אותו בחן ולא עמד במבחן... וכן היה הדבר עם כמה בחורים. לבסוף בא בחור פקח ונבון, ולאחר ששמע מהבחורים הקודמים על המבחן שעתיד הוא להבחן אצל העשיר, אמר בלבו: אני, בעזרת ה', אצליח לפרק את קושייתי

ויהי בשלח פרעה וגו' ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא וגו'. והקושיא ברורה אם זה קרוב זה עוד יותר טוב; אלא מכאן לומדים יסוד גדול בעבודת ה' כל דבר שאתה רואה שקל ונוח לך מאוד לעשות צריך לבדוק שזה לא עצת היצה"ר. וידוע שאברהם אבינו ע"ה בעקידה כשבא לשלוח את ידו לשחוט את בנו ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אל תשלח ידך אל הנער וגו', אברהם נסתפק אם זה מלאך באמת או שזה ח"ו היצר בקולו של המלאך עד שהוא ראה את האיל נאחו בסבך בקרניו ואז הוא הבין שמי שקרא לו זה היה באמת מלאך. שאם זה היה היצה"ר הוא היה מביא לו איל על מגש ולא מסבך הקוצים. ומעשה בשלושה גויים שבאו לרב העירייה ואמרו לו יש איתנו שלושה יהודים ובאמרם זאת הצביעו עליהם שהרב יראה אותם. ואמרו לרב יש לך שעתיים לפדות אותם כל אחד מהם ושעתם אלפים דולר ואם לא תביא תוך שעתיים אנו שוחטים אותם. הרב אמר להם אני הולך להשיג את הכסף אנא אל תיגעו בהם. והרב רץ במהירות לאנשים באזור התעשייה וביקש מהם בתחוננים שיעזרו שזה פיקוח נפש ממש והנה תרמו לו בעין יפה אלפי דולרים ובתוך פחות משעה הרב מחזיק שלושים אלף דולר. אבל הרב הלך לשיבה שלו ואסף איזה עשרה בחורים חזקים ואמר להם בואו אתי והביא אותם לשם ואמר להם תרביצו גם לגוים וגם ליהודים בלי לרחם על היהודים, וכך עשו. והנה רואים שהיהודים שהיה עליהם זקן ופיאות זה התעופף מיד מהפנים שלהם וראו כולם שזה סתם תחפושת ובאמת כולם גויים שרצו לעשות תחבולה לגרוף כסף, ואזי שאלו כולם את הרב איך ידעת? אמר להם הרב כשאני הולך לבקש מאנשים תרומה לשיבה עשר דולר לחודש אני צריך להזיע עד שאני מצליח. ואילו כאן אספתי סכום אדיר בפחות משעה והבנתי שאת הכסף שרוצים לתת לשיבה זה מצוה מאוד גדולה ולכן זה קשה. אבל כאן שנתנו בלי לחשוב וכל כך מהר הבנתי אין כאן מצוה ע"כ המעשה. ומכאן נלמד אנו שכל פעם שאנו מסופקים אם לעשות מעשה כזה או כזה נבדוק ומה שיותר קשה זה סימן בדרך כלל שזה הנכון לעשות.

ויהי בשלח פרעה. מדוע פרעה סבל כל כך? פרעה גם קיבל מכות, גם שילח את בני ישראל וגם טבעו הוא וחילו בים!! האם היה יכול למנוע זאת!! הדבר יובן על פי משל של המדרש: מלך ביקש מהטבח האהוב שלו להכין עבורו דג, משניגש המלך לאכול חש מייד בריח

והעצומה... כשהעשיר הקשה לו את קושיתו, השיב לו הבחור: "נחום אשם שלא מדליקים בחלב שלו, כיון שכתוב בתורה: 'ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחום', כלומר שנחום לא רצה לצאת ממצרים יחד עם כל ישראל. ולכן קנסו אותו שלא ידליקו מהחלב שלו..."

כששמע העשיר "תירוץ גאוני" זה, אמר לו: "אתה ראוי להיות חתני, כיון שהנחת את דעתי ותרצת תירוץ אמיתי, המתקבל על הלב".

ויהי בשלח. ויהי לשון צער יש הרבה פירושים למה הצער, אבל על דרך הרמז כי אפילו שיש צער צריכים להתחזק בשמחה רבה בשל"ח ר"ת ח"יב ל'היות ב'שמחה שלימה.

ויסב אלקים וגו' וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים. פירש רש"י וחמושים היינו שהיה להם כלי נשק; והסביר הצדיק רבי יעקב אבוחצירא זיע"א ש'וחמושים' זה שעלו לקבל חמשה חומשים ואין לך חמוש יותר מזה שעצם זה שאתה הולך לדבר מצוה אתה חמוש גם אם אין לך נשק גשמי יש לך נשק רוחני שהרי דוד המלך נלחם עם גלית הענק שגלית כולו שריון וחרב. ואילו דוד בא עם חמש אבנים כנגד חמשה חומשים ובסופו של דבר ניצח את גלית כי דוד היה חמוש באמת וגלית בא בלי נשק רוחני. ומעשה בזמנינו באיזה אדם שנסע ברכב ובדרך שמע קלטת של הרב דן סגל שליט"א והרכב שאחריו החל לעקוף אותו וזה לא שם לב וגם החל לעבור לצד השני כשהוא מאחריו ממש נוסע מהר והנה ברגע האחרון הוא שומע את הצופר שמצפצף ומיד חזר למסלול הראשון ועמד בצד כמה דקות רק להירגע שהוא הבין שעוד רגע ח"ו היה יכול להיות תאונה קטלנית, אבל דבר אחד לא נתן לו מנוח שהרכב שאחריו היה אוטו קטן והצופר היה של משאית ונשאר בצריך עיון. והמשיך לנסוע. וכמוכן שממשיך לשמוע את הקלטת של הרב הנזכר. וכשהגיע לאותו ענין שקודם שמע והנה הוא שומע שוב את הצופר של המשאית שנשמע מתוך הקלטת עצמה כשהקליטו לפני עשר שנים ועברה משאית וצפרה וגם זה הוקלט ע"כ ומזה ילמד האדם שאם הוא בנסיעה וכדומה לא ישמע רשת ג' שרוצה לדוג את נשמות ישראל ולא את הגלים למיניהם אלא רק דברי תורה ועושה חדשות בעל מלחמות.

ויקח משה את עצמות יוסף עמו (יג, ט). מובא במסכת סוטה (יג) ת"ר בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצות, שנאמר {משלי י-ח} חכם לב יקח מצות.

ויקח משה את עצמות יוסף עמו (יג, ט). מובא במסכת סוטה (יג) ת"ר בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצות, שנאמר {משלי י-ח} חכם לב יקח מצות.

ויקח משה את עצמות יוסף עמו (יג, ט). מובא במסכת סוטה (יג) ת"ר בא וראה כמה חביבות מצות על משה רבינו, שכל ישראל כולן נתעסקו בביזה והוא נתעסק במצות, שנאמר {משלי י-ח} חכם לב יקח מצות.

– WAZE – שהיא תעתה בדרך איך אומרים: "ה WAZE – התקלקל, אבל מי אמר שהיא חזרה לגילולי בית אביה? פשוט מאוד, יהודי לא תועה! אין דבר כזה "דיברתי בלימוד ובלי כוונה, לא שמת לי לב, ירדתי בתחנה הבאה" אין כזה דבר! הקב"ה מדריך כל יהודי על כל צעד ושעל אם כתוב "ותלך ותתע במדבר באר שבע", זה סימן שהיא כבר לא יהודיה, כי אם היא היתה יהודיה, היא לא היתה תועה. וזה מה שאמר פרעה "נבכים הם בארץ" – אם הם הסתבכו, סימן שהקב"ה לא כיוון אותם כי אם הם היו מודרכים ע"י הקב"ה, הם לא היו מסתבכים.

התיצבו וראו את ישועת ד' (יד, יג). מובא בעלינו לשבח אדם הזוכה להעביר את חייו מתוך בטחון באלקיו, מסיר מעליו גם את על השאלות המרבות, המעסיקות בדרך כלל את אנשי העולם. ומי שמחזיר בתודעתם של אחינו את בני האמונה התמימה, מאי גם אותם לשלוח גדולה, בכך שהוא מוכיח להם שאין אנו יודעים כלל וכלל מה כוונותיו של הקדוש ברוך הוא במעשיו, ולכן עלינו להצדיק את הדין, לא לשאול שאלות או לבטט, חלילה. משימה זו אינה קלה כלל ועיקר. התופת הנוראה המשתוללת בחוצות פוגעת במשפחות רבות, ויש שאנשים באים עם 'שאלות' בפיהם. הכנסנו את המלה 'שאלות' במרכאות, כי למעשה, יהודי מאמין יודע שאין אלו שאלות כלל. לא יתכן לשאול שאלות כלפי הקדוש ברוך הוא, הרואה הצופה למרחוק, ויודע הרבה יותר טוב מכל אחד אחר מה טוב לו לאדם. הגרא"א דסלר זצ"ל ממחיש את ענין הבטחון בה' לאדם המציץ דרך החר הקטן של המנעול אל פנים הבית, ורואה לתדהמתו עט כותב על ניר... הוא מבחין כיצד עובר העט משורה לשורה, כותב וכותב ואינו פוסק מלכתוב, בסכלותו עלול הוא לחשוב, שהעט כותב לבד... אבל אם רק יפתח את הדלת ויכנס אל תוך הבית, יבחין בטעותו ויבין, שדרך חור המנעול אי אפשר לראות את כל התמונה. רק בהכנסו אל הבית ובהתקרבו אל השלחן, יראה שמאחורי העט עומד אדם, המחזיק את העט בידיו, והוא זה שמבצע את מלאכת הכתיבה, ולא העט... כך בדיוק נראה אדם השואל שאלות... רק נראה לו שהוא רואה את כל התמונה, וממילא יש לו שאלות. עוד מעט קט, לכשיגיע הזמן שבו תתרצה לה השאלות 'הקשות' שלו, גם הוא יראה שבזמנו לא ראה כל התמונה, ואולי אף לא חלק קטן ממנה. רק הקדוש ברוך הוא, שלפניו נגלו כל תעלומות, והרוצה בטובת בניו יותר מכל אחד אחר, רק הוא יודע מה טוב לאדם וממה צריך להרחיקו. משל למה הדבר דומה, לאדם העומד בשלוח

סימן שהבורא לא צויה אותם על כך. אחרת, הוא לא היה נותן להם להסתבך ככה. אפשר להצמיד לענין, הוא רעיון נפלא שמופיע בספר לב שלום של הגאון ר' שלום שבדרון זצוק"ל: היה יהודי לפני השואה, קראו לו ר' מרדכי פורגמנסקי, אחד מהגאונים הגדולים שהיו בדור לפני השואה. הוא נפטר בשוויץ והביאו אותו כאן לקבורה, כמדומני הוא קבור ליד הרב דסלר. מספר הגר"ש שבדרון, שביום שישי אחד נסע אותו ר' מרדכי ברכבת בליטא, במהלך הנסיעה הוא מצא יהודי ת"ח נוסע איתו ברכבת. אותו יהודי היה שוחט ומוהל במקצועו. התחילו לדבר ביניהם דברי תורה, הכרוז מודיע שהגיעו לתחנה והם היו כל כך מרוכזים בלימוד ביחד ולא שמו לב שהם צריכים לרדת. חולפות השעות, לפתע הכרוז מודיע "הגענו לתחנה...", הרב שומע "אוי ויי... התרחקנו שעתים מהמקום שאנחנו צריכים לרדת, אין סיכוי שנגיע כבר לשבת הביתה". אותו יהודי שהוא שוחט ומוהל היה ממש נסער "תראה, לא הייתי כל-כך הרבה זמן בבית. הבטחתי שאני אבוא לשבת". אמר לו ר' מרדכי: "אדוני, מה אתה נסער כל-כך, הקב"ה רוצה שנהיה פה בשבת". אמר לו השוחט: "כבוד הרב, אני רוצה להגיד לך שבאיזור הזה, אין בכלל יהודים". "מאיפה אתה יודע?" "כי אם היו פה יהודים, היו מזמינים אותי לשחוט להם". יוצאים מתחנת הרכבת... פוגשים שם בעלי עגלות (מעין מוניות של פעם), שואלים את אחד מהם – "אולי אתה יודע איפה יש כאן יהודים?" אמר להם בעל העגלה: "כן, אני יודע. יש כאן יהודי אחד! אקח אתכם אליו"; הוא לוקח אותם לבית מסוים, יורדים מהכרכרה ורואים שיש מזוזה על הדלת "אה, ב"ה!" נוקשים על הדלת, היהודי פותח את הדלת, רואה את הרב והשוחט וכולו החוויר. שואל אותם היהודי: "סליחה, מישהו מכם במקרה מוהל?" אמר לו ר' מרדכי: "כן! הנה, הוא מוהל". "ברוך ה', ברוך ה'!" – כולו התמלא שמחה. "מה קרה?" "תראה, שבוע שעבר נולד לי בן ולא ידענו מה יהיה עם הברית, כי הילד לא כ"כ הרגיש טוב. היום הרופא אמר לי שאפשר לעשות לו ברית. אמרתי לו, עכשיו אתה מודיע לי 12 בצהרים? מאיפה אני אביא מוהל? התפללתי לקב"ה "ריבונו של עולם, ציווית 'וביום השמיני ימול בשר ערלתו', אני רוצה למול, אבל אין מוהל, מה אני יכול לעשות? בכיתי, התפללתי... ולפתע הקב"ה זימן אתכם לפה". אמר לו ר' מרדכי: "נו, אני אהיה סנדק, אתה מוהל והוא אבי הבן. עכשיו אתה מבין למה העגנו לפה? אמר ר' מרדכי ליהודי: "תשמע, עכשיו אני מבין רש"; רש"י אומר על הגר (כא, יד) ותלך ותתע במדבר באר שבע מכאן שחזרה הגר לגילולי בית אביה מאיפה ידע את זה רש"י ? כתוב

במעדנים ואכל... כעבור זמן פנה החתן לחמיו ואמר: חותני היקר, שמעתי כי באוצרותיך מצוי אוסף כלים נהדר, האם אוכל לראותו?... מה?!... נדהם העשיר האם לא שמת לב כלל לכלים הנהדרים בהם הוגשו המעדנים בשמחת אירוסיך?!... אודה על האמת - השיב החתן בבושה - לא שמתי לב כלל אל מערכת כלי האוכל... כן הוא גם הנמשל. משה רבינו ידע כי בני ישראל היוצאים ממצרים ידועי סבל ועבודת פרך שנים כה רבות, ואף כעת מבוהלים מהמצרים הרודפים אחריהם, משום כך הזהירים ואמר: "התניצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום", אל תסיחו דעתכם, אלא הביטו אל הניסים והנפלאים - גבורותיו של הקדוש ברוך הוא.

ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו (יד, ו). בשעה שיצא פרעה הרשע לרדוף אחרי ישראל, אמר להם לחילותיו, מי בכל בהמה קלת מרוץ וארכב עליה וארדוף אחרי ישראל. אמרו לו חילותיו איך בכל בהמה קלת מרוץ אלא סוסה שלך, שכולה צבעונין וגונין ולא היה כיצא בה מעולם, וכל הסוסים רואין אותה ורצין אחריה. עמד פרעה ורכב על סוסה שלו ורדף אחרי ישראל החונים על הים. כשם שאמר פרעה לחילותיו מי בכל בהמה קלה וארכב עליה, כך באותה שעה אמר הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת, מי בכל הבריות המשמשים לפני, קל וזריז? אמרו לפניו, ריבונו של עולם, הכל שלך והכל מעשי ידיך, גלוי וידוע לפניך שאין בכל הבריות כולן קלה וזריזה אלא הרוח שיוצאת מתחת כיסא הכבוד. מיד וירכב על כרוב ויעף וידא על כנפי רוח, למהר תשועתם של ישראל ולהחיש מפתלם של מצרים (מכילתא דרשב"י)

מובא בדגל מחנה אפרים ובני ישראל יוצאים ביד רמה (יד, ח). ובני ישראל יוצאים ביד רמה, ותרגומו ובני ישראל נפקין בריש גלי וכו', או יאמר על פי מה שאמר הרב הקדוש המפורסם מהר"ר ליפא מחמעלניק, ועל דרך דאיתא באגרת הקודש של אא"ז וזה"ה, ששאל למשיח אימתי אתי מר, והשיב כשיתגלה תורתך ויפוצו מעינותיך חוצה. עיי"ש. וזה יש לומר שמרומז בפסוק ובני ישראל יוצאים מן הגלות בריש גלי, בריש ראשי תיבות רבי ישראל בעל שם, גלי, היינו כשיתגלה תורתו ויפוצו מעינותיו אז יפקון מן גלותא.

והנה זה שהתרגום מבאר שבני ישראל יוצאים ביד רמה, "בריש גלי" והנה בדגל מחנה אפרים מבאר בריש אותיות בשיר, שע"י השיר והשמחה בני ישראל יוצאים מכל צרותיהם רציני לצרף מה שמובא בשיח שרפי קודש ערך שמחה אות ד' ממש פחד נורא וזה לשונו: הה"ק הר"ר שמחה בונם וצ"ל מפרשיסחא שאמר

במקום פלוני, מתבונן בנוף היפה שסביבו ושואף אור צח לראותו, לפתע חולף אדם במרוצה, ומסמן לו בידיו שיברח מן המקום, שכן חבורת מחבלים ומרצחים עושה את דרכה לכאן. האיש יפקח עיניו בתמהון ויאמר למהירו, שאינו רואה מחבלים ולכן אין לו כל סיבה לברוח... ואז יעצור לרגע הסס ממנוסותו, יפתח את התיק שבידו יוציא משם משקפת מקצועית, שבאמצעותה ניתן להשקיף למרחוק, ויגישה לחבירו. הלה, שעד לרגע זה עמד כאן ניווח ורגוע, יהפוך גם הוא לרוח סערה. חלחלה תאחזנו, בראותו דרך המשקפת את חבורת מלאכי המות הללו הדוהרת לעברם. או-אז גם הוא יבין, שכדי לצפות באתרים מרוחקים ולזהות את הסכנות המגיעות משם, יש להשתמש ב"עיניים מיוחדות" שאדם מן השורה אינו מצויד בהן. כך בדיק פועלים הדברים בענין הביטחון. אדם צריך לדעת שיש דברים, הרבה מאד דברים, שהוא אינו מסוגל לחזות בהם מראש כי אין לו המשקפת הנדרשת. רק הקדוש ברוך הוא, הצופה מסוף העולם ועד סופו, מראשית ועד אחרית, יכול לראות הכל ולפעול כפי הנדרש לאדם. גם נמלה קטנה הסוחבת בפיה גרגר חיטה ונתקלת לפתע בגבשושית חול קטנטנה, חושבת שלפניה מחסום ענק שאין כל אפשרות לבקעו, לכן היא לא תמשיך בדרכה ותחפש לה נתיבים אחרים. היא אפילו אינה מעלה בדעתה שיש משהו מעל לגובה העיניים שלה, מעל לעולם המושגים המצומצם שלה. בעין טבעית נראות הבעיות שלנו כבלתי פתירות, ככאלו שלעולם לא נחלץ מהן. אבל מסתבר, שגם אנחנו עדיין לא התרגלנו לעובדה שהעולם אינו מתחיל ונגמר בגובה העיניים שלנו, דע מה למעלה ממך.

התניצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום. בעיר אחת חי עשיר גדול ולו בת יחידה. בהגיעה זמנה, פנו שדכנים רבים לאבי הנערה בהצעות שונות כמעלתה, אולם האב דחה את כולם. מחפש הוא לביתו - כך אמר בחור כליל המעלות! לבסוף נמצא חתן כזה מופלג בתורה ובמידות טובות אלא שהיה זה בן עניים, אולם לעשיר לא היה הדבר מעלה ולא מוריד, שהרי באוצרותיו היה כסף די והותר. כאשר בירר החתן על חתנו לעתיד, הפליגו הכל בעושרו הרב ואף טרחו לספר כי לגביר יש אוסף נפלא של כלים, קערות, צלחות וסכ"ם מעוטרים באבני חן, עין לא ראתה כמות! כעבור זמן לא רב נחוגה מסיבת האירוסין, והעשיר, ברצונו להרשים את משפחת החתן, הורה לעבדיו להשתמש לסעודה בכלים מתוך האוסף היקר. החתן, שלא הורגל במזון כה משובח ובשפע כזה, לא שם ליבו כלל אל כלי האוכל המעוטרים אלא מילא פיו

למיהם פונים, ואז אם באמת יפנו אלי אז הם צריך להיבקע והנה אמר הקב"ה "מה תצעק" למי אתם צועקים "אלי" א"כ דבר אל בני ישראל ויסעו, הם לא צריכים לפחד כי אין טענה עליהם.

ובאור החיים הק' מובא כנגד טענת שר של מצרים: הללו והללו עובדי ע"ז, נצטוו למסור נפשם ולנסוע לתוך הים, בתור תשובת המשקל, על שלא מסרו נפשם בהיותם במצרים שלא לעבוד ע"ז.

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד, טו) רש"י אין להם אלא ליסע שאין הים עומד בפניהם. מובא במדרש: בשעה שראו עם ישראל את הצרה הגדולה שמתרגשת עליהם כשחיל מצרים השיגם חונים על הים נחלקו ישראל לד' כיתות: אחת אומרת נצווה כנגדן, שניה – נילחם, שלישית – נשוב למצרים, והרביעית – ניפול לים. ורק אחד הגיב אחרת – נחשו בן עמינדב "קפץ וירד לים תחילה עד שהגיעו מים עד נפש" ובכוותו הים נבקע ובאה הישועה לישראל. מה אפשר ללמוד ממעשהו של נחשון בן עמינדב? מובא משל נחמד מהרב פנחס ברייער: יש לבאר ע"י משל כשמרתחים מים על גבי אש אזי תלוי מה נכניס לתוכם: א. אם נכניס גזר הוא יתרכך מקשותו. ב. אם נכניס ביצה הרי שהיא תתקשה במים הרתחים ג. ואם נכניס פולי קפה הרי שכל המים יהפכו להיות קפה משובח וטעים. ואדרבה, ככל שהמים יהיו יותר רותחים הרי שהקפה יהיה משובח יותר. הנמשל: המים הרתחים הם הניסיונות, הצרות והייסורים שה' שולח לאדם במהלך חייו שתכליתם הוא לעורר את האדם שיתקרב יותר לקב"ה. כל אדם מגיב לניסיונות בצורה שונה: ישנם כאלה שכמו הגזר – מתרככים, נופלים, מתייאשים ושוקעים בעצבות ובדיכאון. ישנם גם כאילו שכמו הביצה – נעשים נוקשים, מנוכרים, מופנמים ושוקעים גם הם בעצבות. אבל ישנם כאילו שכמו פולי הקפה משיביחים את עצמם והופכים את ה"צרה" ל"רצה"!!! דהיינו מתקרבים לה', מתחזקים באמונה ובטחון בה', עולים ומתעלים בעבודת ה' בבחינת "ואני קרבת א-לקים (מידת הדין) לי טוב".

מובא בעבודת פנים ויאמר ד' אל משה מה תצעק אלי (יד, טו). רש"י למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפילה שישראל נתונים בצרה. דבר אחד מה תצעק אלי עלי הדבר תלוי. נודמן לי לראות בספר אחד מביא בשם הרה"ק ר' פנחס מקאריץ ז"ע בזה"ל: שמעתי משמו, כשבא על אדם ח"ו איזה צרה רח"ל וצר לו מאוד, אז העצה שיבטח בחדש עליון בל ימוט ולא יעשה שום דבר ושום רפואה

שהקלים טוב להם בעוה"ז משום שהם בשמחה תמיד, ואף ששמחתם הוא בהוללות ושטותים עכ"ז הנה מדת השמחה ששורשה מחסד ממשכת חסדים ושפע עליהם אבל היראים ע"י שהם בדאגה ועצבות רוב הזמנים אף שהם בדאגה בעבודת ד' עכ"ז ממשיכים על עצמם דינים ח"ו והם מחוסרי פרנסה לא עלינו, והלימוד מזה להתחוק מאד להיות בשמחה תמיד בשמחה של מצוה ואז יהי לו פרנסה ג"כ ע"כ: א"כ חבל לא להיות בשמחה תמיד.

ובתהילים צ על הפסוק ונרננה ונשמחה בכל ימינו מבאר המצודות דוד, שאם נרננה נהלל ונודה אז ונשמחה בכל ימינו וז"ל. ונרננה - בהודות והלל. ונשמחה וגו' - כי תשוב להיטיב לנו בעבור רוב ההודאה וההלל וכן יהיה הולך וחוזר חלילה כל הימים:

וידוע ש"והיית אך שמח" ס"ת חת"ך שם המלאך הממונה על הפרנסה, והנה פותח את ידיו גם הס"ת אותו הדבר, וזהו אם יש שמחה יש פרנסה.

והנה הכל תלוי באמונה, וכמו שמסופר על רבי אברהם ווייס ז"ל מלונדון, שסיפר שבשנות הזעם הלך עם עוד אנשים והיה אחד שכל הזמן שאל אותו שאלות איפוא הקב"ה וכשהכניסו אותם בתאי הגזים, שאל אותו איפוא הקב"ה עכשיו אמר הוא נמצא כאן, ואפילו חרב חדה מונחת על צוואריו אל יתייאש, והנה הרב ווייס היה קצת בעל בשר ולא נסגר הדלת אז הקצין אמר לו לך מפה, והוא ברח, והנה באמת ניצל.

והנה מסופר על אחד שהיה רחוק מהיהדות והמלחמה קירב אותו לחזור בתשובה ושאלו אותו איך המלחמה קירבה אותו לחזור בתשובה? הסביר: לפעמים בנך עושה רעש בבית הכנסת, ויש עוד ילדים שגם מפריעים למה לבנך תתן עונש תקח אותו לצד ויכול להיות שתתן לו סטירה קטנה, וילידים של השכן לא תתן סטירה למה? כי לבן שלך אתה נותן מכות, ולשכן לא נותנים, אם כן זה שקבלתי סטירה במלחמה זה סימן שזה מאבא שלי.

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד, טו) בני ישראל ראו המצרים לפנייהם הים מאחריהם מה יעשו, התחילו לצעוק להקב"ה, והקב"ה טוען "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו" ולכאורה מה יעשו האם לא להתפלל? אלא אולי יש לרמז בכזה אופן שידוע דברי חז"ל: שהשר של הים טען הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ולא רצו הים להיבקע, והנה אמר הקב"ה היות שיש להשר טענה צודקת אז נראה באמת אם עבדו עבודה זרה באמת כי זה שיטתם או שזה היה במצרים כי היה בחברה רעה? ונסה אותם נביא להם צרה ונראה

צ"ל שאין שום עצה, רק שהוא והגר יקחו עגלה ויסעו לנהר דונא ושניהם יפלו להנהר על קידוש השם. הרב והגר שמעו והסכימו לעצה זו, ובהיותם כבר באמצע הדרך סמוך להנהר פגע בהם איש זקן אחד ושאל אותם, היכן הם נוסעים כאן, והלא כאן הוא סכנה מחמת הנהר השוטף והסוער, ולרוב ההפצרות סיפרו לו עצת הגאון צ"ל. וענה להם הלה, כי בשביל זה אינם צריכים לעשות כן, כי הוא מוהל מומחה ויש לו עפר שזורקים על מקום המילה ויפסוק הדם והיסורים שיש לו מחמת המילה. וכך עשה ותיכף נתרפא הגר. ורצו לקחת את הזקן על העגלה אך נעלם מתחת ידיהם, והבינו כי הוא היה מלאך הברית אליהו הנביא זכור לטוב. ובבואם לבית הגאון החתם סופר לספר לו על הנס, שאל ממנו הרב הנ"ל למה היה צריך לצוות להם לילך ולהשליך עצמם לנהר דונא, והלא את אליהו הנביא היה יכול לשלוח ישר לביתם. קפץ החתם סופר ואמר, כי בלי מסירות נפש אתה רוצה את אליהו הנביא, זה אי אפשר, רק אחיך שהסכים למסור נפשו על קידוש השם אפשר להשיע ולשלוח אליו את אליהו הנביא זכור לטוב. ע"כ. ובוה יש להבין גם כאן שזה מה שאמר הקב"ה מה תצעק אלי, קודם אני רוצה לראות את המסירות נפש של בני ישראל ואחר כך תבוא הישועה.

מעשה ביהודי מן התועים פורקי העול במדינת גאליציע, והוא סופר המספר חדשות לקוראיו בכתבי העתים, שנתאוהו להכיר את הרה"ק ר' דוד משה מטשארטקוב זי"ע, ונסע לבקר בהיכלו. כשהגיע התחיל הרה"ק לדבר עמו על הא ועל דא, עד שנסתבב שיחתם בענין המגדל "איפ"ל שמתנוסס בעיר הבירה פאריז, אמר לו הרה"ק: מגדל זה בנוי בחכמה נפלאה, האם שמת לב מימין לחלון המיוחד שהתקינו במגדל בקומה פלונית, חלון פלאי ממש, המווסת כראוי את זרימת האוויר וחדירת האור לכל המגדל כולו, לשמע דבריו נתמלא הסופר פליאה וסקרנות, הוא עצמו הספיק בחייו לבקר עשרות פעמים במגדל "איפ"ל המפורסם, ומדד בשעלו את כל מוצאיו ומובאיו, אך מעולם לא הבחין בחלון הפלאי שהרה"ק מדבר אודותיו, כשנפה לדרכו לעיר הגדולה ויונא, חיפש בחנויות המתאימות אחרי ניירות הסברה המיועד לאנשים הרוצים לבקר במגדל "איפ"ל ויש בו רישומים מדויקים של כל הקומות והחדרים, ואף שרטוט קל לא נעדר, כיון שעלתה בידו לרכוש את הניירות מצא מיד את החלון ששמע אודותיו מהרה"ק מטשארטקוב, ולהפתעתו נוכח לראות כי אמנם יש דברים בגו, החלון ממוקם בזוית מתאימה שיש בהם כדי להשיג את המטרות שהזכיר הצדיק מענין וויסות האוויר והאור במגדל כולו, והוא אכן נעשתה מעשה

כלל רק לבטוח, ואפילו שלא להתפלל ולא לילך למקום וכדומה רק לבטוח עכלה"ק. הגם שזו מדריגה גדולה, אבל יש ללמוד מזה גודל כח מידת הבטחון שגדולה יותר מתפילה. ואמרת רמז בזה, תפילה עושה מחצה, אבל בטחון פועל כל הישועה. אגב, עלה ברעיוני לפרש בזה לשון רש"י ז"ל בפרשת בשלח על הפסוק מה תצעק אלי, למדנו שהיה משה עומד ומתפלל, אמר לו הקב"ה לא עת עתה להאריך בתפילה עכ"ל. ואינו מובן, הלא אדרבא בשעה שכלל ישראל נתונים בצרה בודאי צריך לזעוק ולהתפלל להשי"ת ולהאריך בתפילה עד שתהיה הישועה. ושאלתי לכמה אנשים דבר זה ולא ידעו להשיב. אך פתאום באמצע קריאת התורה עלה ברעיוני כשראתי ושמעתי מה שאמר משה לישראל אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ד' אשר יעשה לכם היום וכו', ד' ילחם לכם ואתם תחישון, שהנה בדברים האלה השריש בישראל מידת הבטחון ובודאות גמורה, אם כן אין ישראל נתונים כעת בצרה ולא צריך אפילו להתפלל כמו שכתב במדרש פנחס הנ"ל, א"כ דבר אל בניי ויסעו. וכן מתפרש מה שכתב רש"י ד"א עלי הדבר תלוי וכו', כי ע"י מידת הבטחון הגמורה אין על האדם לעשות שום דבר כ"א לבטוח בד', וכעת נזכרתי מה ששמעתי מ"כ אדמו"ר מהר"א זי"ע, בסעודת ר"ח בביתו של ראמ"ק שהיתה, אדמו"ר זיע"א סיפר המעשה מר' שמואל לאנר, שבאה פתאום קעמיסא [משטרה] בביתו ע"י מסירה שהלשינו עליו שעושים בביתו יי"ש בלי רישיון. מה עשה ר' שמואל. שתה כוס יי"ש ושכב לישון. והזכיר אדמו"ר זי"ע מאמר חז"ל על חזק"י בעת שסנחריב צר על ירושלים, אמר אני אין בי כח ללחום ולא לרדוף ולא להתפלל אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה מלחמה. כעת זיינתי באוה"ח הק' בפסוק מה תצעק אלי וראיתי שמקשה קושיא הנ"ל, ובתירוץו כמעט שנכלל הרעיון הנ"ל עיי"ש.

מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד, טו). מובא **בחמד שלמה יש להבין מה שאמר הקב"ה למשה מה תצעק אלי, הלא אין כוחינו אלא בפה ומה נעשה אם לא לצעוק אל השי"ת. אלא אפשר לפרש על פי מעשה שהיה בקהל פזעניג, שהרב דשם גייר גר צדק אחד, ואחר המילה לא נפסק הדם לזוב והיה לגר יסורים קשים ומרים, וגם היה בסכנה גדולה. ולא היה באפשרות לקרוא לרופא, כי שמה היה חק שאסור לגייר שום נכרי בלי רשות הממשלה, ולהרב דשם לא היה רשות. והיה פחד גדול לכל היהודים הסמוכים לישוב הנ"ל, אם ימות הגר צדק ויתודע הדבר, שלא יתהווה מזה סכנה לכל היהודים היושבים בערים הללו. ונסע הרב דפזעניג לה'חתם סופר צ"ל. ואמר הגאון**

הטבע, ועתה ממתינים לנס מהשמים, וכאשר ראו את הים גועש וסוער כדרכו צעקו בני ישראל ומשה רבינו שיושיעם ויעשה להם נס. אבל באמת עדיין לא תמו דרכי הטבע, שהרי היו יכולים להיכנס וללכת במים עד חוטמם. והיה נדמה בעיניהם כי בגלל דבר קטן זה לא ימנע מהם הש"ת את הנס. על זה השיב הקב"ה למשה "מה תצעק אלי" הרי עדיין נשאר לישראל עוד חלק קטן שעליהם לעשות שזה מעכב את הנס. ותורה לבני ישראל לנסוע לתוך הים ולעשות את המקסימום שהם יכולים, ואז הם יזכו לראות את ישועת ה' וניסים גדולים ונפלאים.

ואתה הרים את מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו (יד, טז). ביאר כ"ק בעל ה"קדושת ציון" זי"ע הנה האדם אשר אינו מחנך את בנו בעודו צעיר לימים בדברי תוכחה ומוסר, הרי ברור שכאשר יגדל הילד ילך שובב בשרירות לבו, וכדי למנעו ממעשים רעים היא צורך להכביד עליו בדברי כיבושין ולפעמים אף להלקותו בשבט מדרות על מנת להכניע את לבבו הערל. ואם גם אז יחשוך האב ממנו את שבטו ולא יכנו במקל חובלים להטותו הדרך הישרה, הרי סופו שיתרחק יותר וירד מדחי אל דחי עד שיצא לתרבות רעה, רח"ל, ושוב לא יחפוץ להוסיף ראות פניו ויתהפך לו לשונא. אך האיש המשכיל אשר עיניו בראשו מקדים להדריך את צאצאיו בשחרית ילדותם, בשעה שנוח למשוך אתלבם באמרי נועם.

אלא שדיבורים לחוד אינם מסוגלים להועיל ולהשפיע על נפש הנער אם אינו רואה בעצמו במו עיניו שגם זה שמוכיחו משתדל לעשות ככל אשר הוא מעורר ומזהיר לזולתו. כי כל עוד שלא יראה הבן את אביו קובע עיתים לתורה ומדקדק במעשיו באורח ישרה, לא יצליחו כל דיבוריו ותוכחותיו מאומה, וגם אם ירעיף עליו דברי כיבושין תמידין כסדרן לא ישתנו דרכי הבן ואורחותיו עד אשר יחזו עיניו שגם אביו מקפיד לשמור ולעשות את כל מה שהוא דורש ותובע ממנו. רק בכהאי גוונא שהבן רואה באביו דמות ודוגמה חיה כיצד יש להתנהג יתעורר אף הוא לתפוס אומנות אבותיו בידו, וממנו יראה וכן יעשה בתום לבבו.

"וזאת תורת המסורה: 'ואתה הרים את מטך' מלשון הרמה וסילוק, על דרך שנאמר 'הרומו מתוך העדה', ור"ל שאין לך אלא לסלק ולהסיר את המטה שבידך לבלתי הכותב בך את בניך בבואך להדריכם, ואל תחשוש שמא מתוך כך לא יגדלו בדרך הישרה, כי 'כשופר הרים קולך', תרים קולך כקול השופר להשמיעם תוכחת מוסר בעודם רכים וקטנים ולא תחשוך בעת ההיא מלקרוא בגרון ולהגיד באזניהם את הדברים אשר יעשה

חושב לתפארת ולגאון, נפעמה רוחו של הסופר, השקט לא יוכל מנין לו לצדיק השקוע בד' אמותיו ידיעה זו, ולא נתקררה דעתו עד שחזר כעבור יום אל מסילת הברזל ויצא ברכבת הראשונה לטשארטקוב, חזר ובא לפני הצדיק ושאל בתימה לפני הרה"ק מהיכן ידע את כל מה שסיפר בנוגע לחלון בקומה פלוגית במגדל "אייפל", וכי ביקר פעם ב"אייפל", אמר לו הצדיק בניחותא: הבה ואפרש לך שיחתי, אמנם מימי לא הייתי במגדל בגופי, אלא בכל בוקר כשאני אומר ברכות השחר בשם ומלכות, לפני שאני מוצא מן הפה את המלים "מלך העולם", הריני מתבונן ומשקוף מעל כל העולם שאני ממליך אותו ית' עליו, ובהביטי ראה ראיתי גם את החלון הפלאים אשר במגדל "אייפל", הצדיק דיבר בפשטות כאילו מדבר על ענין טבעי מובן מאליו, שבאומרו "מלך העולם" סוקר הוא וצופה בעיניו הטהורות את כל העולם כולו שעליו ממליך אותו ית"ש בתפילתו, אולם הדברים פלחו כחץ בלבו של הסופר היהודי שנתרחק על כה משרשיו, הוא קרט תחתיו מתעלף, אחרי שעוררו אותו מעלפוניו והשיבו רוחו לתחיה, אחרי שעה קלה חזר לאיתנו אך בנפשו פנימה התחוללה מהפיכה, הסופר זנח לחלוטין את כל עולמו ונהפך לבעל תשובה גמור. (לפיד האש)

מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו (יד, טז). מובא באהל יעקב לכאורה צריך להבין מדוע אומר ה' למשה "מה תצעק אלי", הרי משה לא יודע מה לעשות, לכך עומד וצועק לה' בתפילה שיושיע את ישראל! ותיריך המגיד מדובנא כדרכו במשל: לעשיר אחד היה בן יחיד ענוג ומפונק שלא הורגל מימיו בכל עבודה. מה יהיה בסופו? חשב העשיר בלבו, הן אינו יודע לעסוק במאומה, חובה עלי ללמדו מסחר שידע לכלכל את חייו. אמר ועשה, קרא לבנו ואמר לו: מהיום והלאה תצא בכל יום לשוק ונסה את כוחך במסחר, והיה אם תצליח ותרוויח במשך השבוע סך של שישה זהובים, אתן לך שלושים זהובים! הסכים הבן, קיבל את עצות אביו ויצא לשוק. ביום השישי מנה הבן את הסכום שהרוויח ומצא כי יש לו שישה זהובים, חסרה פרוטה אחת! חשב הבן בלבו ומה היא כבר פרוטה אחת, ודאי לא יעכב אבי מלתת לי שלושים זהובים בגלל פרוטה אחת... אבל האב סירב בכל תוקף, עליך ללמוד את ערכו של הממוון! דין פרוטה כדון מאה, היה עליך לעמול עוד מעט קט ולהרוויח את הסכום במלואו כפי שהתנינו בינינו, ומחמת שהתעצלת לא לקבל. כן הוא הנמשל: אין דרכו של הקב"ה להקדים את הנס רגע אחד לפני שמוכרח. והנה אחר שבאו בני ישראל עד שפת הים נדמה היה בעיניהם כי כבר מיצו את כל דרכי

מנהיגים, מורים והורים, ובפרט על בן הזוג, ועליו לזכור, שקל מאוד לסמן איקסים על מעשיהם של אחרים, אך כשנשאל את המבקר: "מה אתה מציע לעשות, האם יש לך פתרון?" - שפתיו נאלמות. בבואנו לבקר את זולתנו, נבוא עם הצעה מעשית לפתרון.

ואתה הרם את מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו (יד, טז). מציינו מחלוקת באופן הבקיעה, דהרבינו בחיי סובר דלא נבקעו כל המים בבת אחת, אלא מעט מעט, באופן שתמיד היו המים לפניהם, והטעם לזה כדי להרגילם במידת הביטחון שיהיה להם תמיד בטחון בד', ושיהיו עיניהם תלויות תמיד לרחמי שמים, אבל הש"ך (ד"ה וישבו המים) כתב, שכל המים נבקעו בפעם אחת, כדי שלא יפחדו שלא יטבעו במים, ולכן לא ראו מים כלל אלא דרך סלולה לפניהם וחומה בנויה מימינים ומשמאלם, ובספר עשר אורות (דף סב) הביא מהגה"ק מאפסא זי"ג, שפירוש דרך מפורש בזה, שקודם נבקע רק הצד הראשון של החצי העיגול, ואחר כך כשגמרו להלון באתו צד, והתחילו הצד השני, נבקע הצד השני, והצד הראשון חזר על המצריים וכו'.

ואתה הרם את מטך ונטה את ירך על הים ובקעהו וגו' (יד, טז). מובא בצפה הים (הנדפס בסוף תהלים שערי פרנסה טובה, מזמור מ"ד), שבימיו פנתה ממשלת רוסיא לממשלת אשכנז (שקנתה לה שם בעולם אז למקור החכמה והמדע), שהיות שמצאו באחד מהארמונים איזה אבן יקר מאוד, ואינם יודעים מה טיבה, על כן אנו משלחים לכם את האבן אולי תמצאו פעולתה, אבל גם חכמי מדינת אשכנז לא הצליחו לפתור את טיבה של האבן, ולפני שהחזירו את האבן, שלחו לשאול משכיל אחד אולי בידיעתו בתלמוד ימצא הפתרון לזה, אבל הוא גם כן לא ידע, אך אמר להם שיאמרו לממשלת רוסיא, שלמה להם להביא ממרחק לחמם, בו בזמן שבמדינתם בעיר ווילנא נמצא חכם אחד והוא הגר"א, שהוא בודאי יפתור להם את טיב האבן (וכוונתו היה בזה לבזות את הגר"א, כשגם הוא לא יהיה בידו מענה), וכן עשו ממשלת רוסיא, ושלחו את האבן להגר"א, ובמשקל הראשון גם הגר"א לא ידע את טיבו, אך הניחו במקום המשתמר, לעיין בו אחר שיגמרו את לימודיו, ובאמצע לימודו נכנס איזה ילד קטן לחדרו של הגר"א, ושחק עם האבן, ששל השולחן, וזרקו לתוך כוס מים שעמד על השולחן, ואחר שגמר הגר"א את לימודיו, ורצה לעיין עוד הפעם בהאבן, נבהל לנפשו כשראה, שהאבן שניתן לו מהממשלה איננו, והתחיל לחפשו, ומצא אותו בכוס של מים, והנה המים שבכלי נתבקעו, וחזר הגר"א את

האדם וחי בהם, ושוב לא תהא זקוק להלקותם ולהניף כנגדם את מטה עוזך כשיגדלו. אך בתנאי שלא תבוא עמם בדיבורים גרידא, כי אם 'הרם לך' כלומר 'הייב דיך' (רומם עצמך), שאתה בעצמך תתרומם ותתנשא במעלות רמות ונשגבות להיות נאה דורש ונאה מקיים, ותקפיד שלא להפיל דבר מכל אשר דברת אליהם, אז יעשו דבריך רושם עליהם ויכנסו בלבבם."

אבל לדעת איך להעיר גם צריכים לדעת ולשמור על האיזון הנוכחי במילים, באיזה מילים בחור צעיר סיים חמש שנים ארוכות של לימודי ציור והחליט לבחון את יכולותיו בתחום בדרך מקורית משלו. הוא צייר ציור מושקע מאוד, והניחו על כן ציור באחד ממרכזי הקניות. ליד הכן הניח עט שחור, ולידו הציב שלט קטן שבו כתב כך: "אני צייר מתחיל, אשמח לקבל ביקורת על הציור שלי. כל מי שרואה כאן בעיה, טעות בפרופורציה או במשחק הצבעים או כל פגם אחר שיקח בבקשה את העט השחור שהשארתי ליד הכן ויסמן איקס שחור על המקום הבעייתי לטעמו". למחרת הגיע הצייר המתלמד למרכז הקניות, ועיניו חשכו. הציור שהניח אמש היה מלא איקסים, כמעט עד אפס מקום. ברור היה כי לא יד אחת היתה בדבר, שכן איקסים בגדלים ובצבעים שונים מילאו את הציור עד לאפס מקום, מעידים בדממה על חותמם הביקורתי של אנשים רבים. הוא הביט במבוכה לצדדים ובבושת פנים הוריד את ציורו. "כנראה שאין לי עתיד גדול כצייר" חלפה מחשבה מייאשת בלבו. שבור ורצוף סר הצייר הצעיר לבית מורהו, סיפר לו את הסיפור ובעינים דומעות סיכם: "זהו, אני כשלון מוחלט, תראה!... אבל המורה חיזק וביקשו לצייר ציור זהה לציור שהניח במרכז הקניות. כעבור שלושה ימים הוא הניח על שולחנו של המורה עותק מושלם של ציורו הקודם. הצייר והמורה לקחו את הציור החדש, הניחו אותו על כן ציור במרכז קניות אחר, אך את נוסח השלט הציע המורה לתקן מעט. הפתיח היה אותו פתיח: "אני צייר מתחיל, אשמח לקבל ביקורת על הציור שלי". הסיימת היתה מעט שונה: "מי שרואה פה בעיה כלשהי, ירגיש בבקשה חופשי לתקן ולשפר. השארתי סט של צבעים ומכחולים לשימושכם"... למחרת הגיע הצייר למרכז הקניות ונוכח לראות שאף לא אחד נגע בציור. גם שבוע לאחר מכן אף אחד לא תיקן כלום. חודש חלף ושום תיקון לא בוצע. כשסיפר זאת למורה, אמר לו זה בחייו: "זה בדיקת ההבדל. להגיד מה לא בסדר - כולם יודעים, אבל לתקן - כמעט אף אחד אינו יכול. התשובה שיש להשיב לכל המבקרים למיניהם היא: "בשמחה רבה, בוא נראה אותך עושה את זה טוב יותר"... פעמים רבות אנשים מותחים ביקורת על

מסתכל עלינו רק כמכלול של עם, אלא מחשיב כל יהודי ויהודי כבן יחיד, ולכן נטע בכל אחד מאיתנו נקודה ייחודית שבה הוא נעלה יותר משאר בני דורו. ומי שאינו מודע לנקודה זו שבפנימיותו, צריך להתבונן בעצמו ולמוצאה, כי קיימת היא בכל אחד. ונוסיף לזה את דברי חז"ל (סנהדרין לו, א) "לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", וכפי שפירשם באופן נפלא האמרי אמת (בראשית תרע"ג), ש"שבילי" הוא מלשון דרך ושביל, שלכל אחד ואחד יש שביל מיוחד שייעד לו ה' לצעוד בו ולתקן את המוטל עליו, מה שאין אף אדם אחר יכול לעבור בשביל זה ולתקן, ולשם כך הוא נברא, ואם לא יעשה זאת יישאר העולם חסר וכאילו לא היה כדאי להיברא. בדברים אלו יש עידוד רב, ובייחוד בדורנו שנתרבו ספסלי בית המדרש, ופעמים שהאדם נחלש בדעתו באומרו, מה תועלת יש בי ומה מוסיף אני לעולם, והרי יש רבים טובים ממני, חכמים צדיקים ונבונים, וכי רק אני חסר לכורא עולם. והתשובה היא שכן, אתה בן יחיד ואהוב, ויש בך משהו מיוחד בעיני הקב"ה שאין באף אחד אחר. ולכן הבה נתחזק ונאמין בכוחנו וביכולתנו, ונצעד בשביל שסלל עבורנו המכין מצעדי גבר.

ויבקעו המים (יד, כא). כשעמדו ישראל על הים, היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר אני יורד תחלה לים וזה אומר אני יורד תחלה לים... קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחלה (סוטה לו ע"א) בחול המועד פסח נכנס אברך לבית כנסת בין מנחה למעריב. הגבאים הבחינו בו ומיד פנו אליו בבקשה שיירוש דרשה קצרה לפני הציבור. סרב הלה ואמר: "לאו איש דברים אנכי...". אבל הגבאים לא ויתרו, הפצירו בו עד שנעתר לומר כמה מלים. העלוהו אחר כבוד אל ה'בימה' והוא פתח ואמר כך: "רבתי! עוד כמה ימים יחול 'שביעי של פסח', בו קוראים אנו בתורה את פרשת קריעת ים סוף. נתבונן מעט מה ארע שם. 'כולם ודאי יודעים כמה נורא היה מצבם של עם ישראל באותה עת. מאות אלפי יהודים צועדים עם נשותיהם וילדיהם הקטנים, מאחוריהם שועטים מיליוני פרשים מצריים, ולפניהם – ים סוף. אין לאן לברוח! 'באותם רגעים נצרך מעשה של מסירות נפש שיציל את עם ישראל ויגרם לכך שהים יבקע. ללא מעשה של מסירות נפש – לא היו יכולים להינצל! 'היה שם יהודי אחד' – ממשך הדרשן – 'בשם גרשון בן עמינדב...' כל הקהל מתחיל ללחש 'נחשון בן עמינדב', אבל מידענו הדרשן עושה עצמו כאינו שומע וממשיך לתאר במלים ציוריות את התלבטויותיו הקשות של גרשון בן עמינדב, מה עליו לעשות בעת הזו: מצד אחד נצרך מעשה של מסירות

האבן להממשלה, ומענה בפיו, שנתברר לו, שפעולת האבן הזה, הוא לבקוע מים, והוא האבן סנפירונין, אשר אמרו חז"ל עליו שטבע שלו הוא לבקוע מים, ונתגדל מאוד כבודו של הגר"א, והמשכיל הני"ל, שלא היה קץ למפלתו הנורא, ניסה לצער את הגר"א, והקשה להגר"א, מה היה הנס בקריעת ים סוף, שהלא אמרו חז"ל שהמטה של משה היה מהאבן סנפירונין, ואם כן מה החידוש שהיה ביכלתו של משה לבקוע את הים, הלא זהו הטבע של האבן סנפירונין, ושלא לו הגר"א, שהלא כתב להיפך ואתה "הרם" את מטך, שהקב"ה ציוה לו שישליך את המטה ויכה את הים עם ידו, כדי שלא יאמרו אנשים כמותך, שהים נבקע על ידי הכח שיש בהאבן הסנפירונין. ובאבן עזרא אמר דרך מפורש בזה, שבאמת אחז המטה בידו, ורק מאותו רגע שנטה ידיו לצד המים, כבר נבקע הים מבלי שיצטרך להניח אותו על הים, ובספורנו כתב, שעם המטה פעל שיתחיל הרוח קדים לנשוב ועם ידו פעל שייבקע הים. ומבואר בזוהר הק' שבקיעת הים נעשה על יד ימינו, והזוהרנו לאיתנו נעשה עם יד שמאלו.

וישם את הים לחריבה ויבקעו המים (יד, כא). בתהלים (קלו, יג) נאמר "לגזור ים סוף לגזרים", ופירשו חז"ל (פסיקתא זוטרותא) שהים נבקע ונחלק ליב' גזרים כנגד השבטים, וכל שבט צעד בשביל מיוחד שנוצר עבורו בתוך הים. וביאר השפת אמת (פסח תרס"ד) שעשה הקב"ה כן להודיע שכל שבט ושבת כדאי וראוי הוא לגזור ולקרוע את הים בעבורו. ברם מלבד זאת נאמר (שם עד, יג) "אתה פוררת בעוזך ים", ודרשו חז"ל (במכילתא) שנעשה הים פירוים פירוים. ועל פי דרכו הני"ל פירש השפת אמת שהים נחלק לפירוים של שבילים רבים, ולכל יהודי היה שביל מיוחד ומסויים בתוך הים שרק הוא הלך בו. ועשה הקב"ה כן להודיע שכל איש מישאל ראוי הוא שיקרע הים בשבילו. ונראה בעומק הענין, כי הנה אם היה הים נקרע ונחצה רק לשנים או ליב' גזרים בלבד, היו כאלה שחושבים שאני לכשעצמי אינני ראוי ואין בי מעלה או קדושה מיוחדת, ואני זוכה לנס קריעת הים רק בגלל היותי חלק מהציבור או מהשבט שהים נקרע בפניו. ועל כן רצה הקב"ה ללמד לישראל שבעיניו כל אחד מהם הנו בן יחיד ויש לו מעלה עצמית מיוחדת עד כי כדאי הוא לשדד עבורו סדרי בראשית ולקרוע את הים בפניו. ולכן פורר ברוב חסדיו את הים לפירוים פירוים וסלל בו שבילים מיוחדים ואישיים עבור כל אחד מבני היחידים. וצרף לזה את דברי הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל (תפארת שמשון במדבר עמ' קט'), שלכל יהודי יש נקודה מסוימת שבה הוא חד בדרא! כי הקב"ה לא

נפש לקפץ למים, מצד שני – מה יהיה על אשתו וילדיה הקטנים, מי ידאג להם כאשר ימות בטיביעה? ואף על פי כן, החליט גרשון בן עמינדב, יש למסור נפש, בלי להתחשב בשקולים אחרים כלל! בינתיים נגשים לגבאי כמה מתפללים זועמים והטיחו בו: "הרי היהודי אמר שאינו איש דברים, למה לחצת עליו לעלות לדבר?!..." "ובכן" – המשיך הדרשן – "היה ברור לו שללא מסיבות נפש לא יזוז דבר. החליט אפוא גרשון בן עמינדב שהוא קופץ לתוך המים. אלא שלהפתעתו המרובה, את מי הוא פוגש שם? את נחשון בן עמינדב שהקדימו בכמה רגעים..." "אם לא היה נחשון מקדים את גרשון – עד היום היה הנס נקרא ע"ש גרשון!" "כך מפסיד אדם זכות עולמית של קדוש ה' בעקבות השתהות ותהיות" – סיים הדרשן. "כשיש לך רעיון טוב – הזדרז לקפץ ולבצע אותו מיד. קנה את עולמך לפני שיקדימוך אחרים!"

ויבקעו המים (יד, כא). מה הנס הגדול והרי לרבי פנחס בן יאיר גם נבקע? קודם נתחיל לבאר ע"י סיפור שמספרים: בפגישה בקופת חולים. הרופא למד את תורת הרפואה, הוא יודע לאתר את הבעיה שנוצרה, לאבחן ולתקן אותה. משהו כמו... מוסכניק, רק יותר מתוחכם. כשהרכב מתקלקל, אתה הולך לרב? אתה נכנס למוסך. המוסכניק בודק את מקור התקלה ומתקן, מה כל כך מסובך להבין. הם ישבו שותקים על כסאות ההמתנה מול חדרו של הרופא, ממתניים לתורם. האחד כבן 50, פחות או יותר, ארוז במכנסי ג'ינס מהוהים וחבולים וחולצת פלפל משובצת. השני, צעיר ממנו, בתחילת העשור השלישי לחייו, חמוש במכנסיים כהות וחולצה תכולה מגוהצת למשעי. שניהם מהורהרים ומכונסים בתוך עצמם, כמו ממתניים לראיון עבודה חשוב. כל אחד ועולמו, כל אחד ובעיותיו. לאיזו שעה אתה מוזמן? שאל הצעיר מתוך ניסיון להפיג את השיעמום. לשעה שש ושלושים, ענה המבוגר, ואתה? אה... אני לשש וארבעים... אחר כך כנראה... השיב. נעים מאוד, שמי חיים, הושיט הצעיר את ידו אל המבוגר ממנו שישב לשמאלו. נעים מאוד, שמי דני. האמת קצת מוזר לראות אותך כאן... חשבת שחרדים לא הולכים לרופא... עניין של אמונה או משהו כזה, לא? למה אתה חושב כך? אני יודע... אתם מאמינים, מתפללים, לא בדיק מאמינים ברופאים, לא מתחסנים, סומכים על ניסים, לא? ואתה מאמין? בטח, מי מרפא אם לא הרופא, הרב? גם הרב. הרב מרפא? נו ברצינות... איפה הוא למד רפואה? במאה שערים? אני הולך גם לרופא וגם... גם לרופא? כאילו, על הדרך? התכוונתי לומר גם לרופא וגם לרב. לרופא אני מבין, כשאינך חש

בטוב אתה הולך לרופא, אבל למה לרב? מאותה סיבה שאתה הולך לרופא, אני הולך לרב. אגב, למה אתה הולך לרופא? מה ז'תאומרת למה, הרופא למד את תורת הרפואה, הוא יודע לאתר את הבעיה שנוצרה, לאבחן ולתקן אותה, משהו כמו... כמו מוסכניק, רק יותר מתוחכם. כשהרכב שלך מתקלקל, אתה הולך לרב? אתה נכנס למוסך. המוסכניק בודק את מקור התקלה ומתקן, מה כל כך מסובך להבין. אבל רב? מה הוא מבין ברפואה. אתה לא נראה לי מהחרדים הקיצוניים, מה זו הפטיות הזו? האמת? אתה צודק. הוא לא מבין כלל ברפואה. מי? הרב. איך הוא יבין ברפואה, אם מעולם לא למד ביולוגיה? נו... אתה רואה? אני מתחיל לראות שאתה לא כל כך... נו, אז אם הוא לא מבין רפואה, למה אתה הולך אליו? הוא אכן לא למד לתקן מכוניות, אבל הוא יכול לתת לי... מכונית חדשה. טוב... עם הכסף שאתם מקבלים מהמדינה אין פלא. לא הבנת אותי. התכוונתי שהרב בברכתו יכול לשנות את החוקים, הם כפופים לו. הרופא פועל לפי חוקי הרפואה, הרב אינו כפוף להם, הוא יכול לשנותם. פתיחת דלת חדרו של הרופא קטעה את שיחתם.

מאבק על ים סוף בעת שעברו בים סוף התעלו בני ישראל למדינת נבואה גבוהה ביותר, עד שאמרו חז"ל: "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי בנבואתו". עם זאת, על ההתרחשויות הדרמטיות שקדמו לנס זה, הם לא שמעו. את הנעשה מאחורי הקלעים, טרם קריעת הים מגלה לנו המדרש: "כיון שהלך לקרוע את הים, לא קיבל עליו להקרע. אמר לו הים: מפניך אני נקרע? אני גדול ממך, שאני נבראתי בשלישי ואת הנבראת בששי. כיון ששמע משה כך הלך ואמר להקב"ה: אין הים רוצה להקרע. מה עשה הקב"ה? נתן ימינו על ימינו של משה... מיד ראה הים וברח... אמר לו משה: מפני מה אתה בורח? אמר לו הים: מפני אלקי יעקב, מפני יראתו של הקב"ה". אמנם לא ירדנו לעומקו של המדרש, אך מן הדברים עולה כי הים סירב לדרישתו של משה, ונאלץ להבקע רק בהתערבות אלוקית. לעומת זאת, במקרה אחר ומפורסם פחות, נבקעו המים גם ללא התערבות אלוקית. היה זה כאשר רבי פנחס בן יאיר ביקש לעבור את נהר גינאי. וכך נאמר בתלמוד: "רבי פנחס בן יאיר הוא קאזיל (הלך) לפדיון שבויים, פגע ביה בגינאי נהרא (הוא פגע בנהר גינאי), אמר ליה: גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך. אמר ליה: אתה הולך לעשות רצון קונך, ואני הולך לעשות רצון קוני. אתה ספק עושה, ספק אי אתה עושה, אני ודאי עושה. אמר ליה: אם אי אתה חולק, גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם. חלק ליה". הנהר סירב להבקע ולאפשר לרבי פנחס בן יאיר

למעלה, שאמרה תורה על אות הקשת: "וראייתה לזכור ברית עולם", וחכמי הטבע נתנו סיבה טבעית לקשת, כמו שידוע מדבריהם. אבל הדבר הוא כך, שהסיבה אשר נתנה התורה היא הסיבה שלכל דבר יש סיבה טבעית מחייבת אותו, ועל אותה הסיבה הטבעית יש סיבה אלקית והוא סיבת הסיבה ומזה דברו חכמים. תפקידו של הרופא לפעול לפי חוקי הטבע והרפואה, תפקידו של תלמיד חכם לחפש את הסיבה הרוחנית שיצרה את הסיבה הטבעית.

מה קשה האם קשה בכלל ולמי קשה? הגמרא במסכת סוטה (ב) אומרת, קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף. ובפסחים (ק"ח) קשין מזונותי של אדם. ולכאורה האם שייך לומר שישנו קושי אצל קודשא בריך הוא, אלא בטוח שאין שום קושי, אלא הקושי הוא אצלנו כשבן אדם חושב שהוא דואג לפרנסתו וכמה שיעבוד יותר יהיה לו יותר כסף, או כמה שירדוף אחרי השידוך הזיווג יבוא אליו מהר, וזה טעות מיסודו כי הכל תלוי אך ורק בבורא יתברך שמו, ולכן כתוב "של אדם" בב' הגמרות כי אם חושבים שזה ממונו "של אדם" או זיווגו "של אדם" אז זה קשה אבל בו ברגע שאתה מתחבר לאמונה ובטחון בבורא עולם אז מיד שום דבר לא קשה וזה קל מאוד.

ושמעתי לפרש דבר מאוד יפה איפו כתוב עוד המילה "קשה" בשמיני עצרת שהקב"ה אומר "קשה עלי פרידתכם" מה קשה שמה הוא רוצה את ההתקרבות של בני ישראל אליו, והנה כשבא סוף החג וצריכים להיפרד אז זה קשה והנה כל פעם שחסר לנו הוא כדי שנתפלל ונתקרב אליו, אבל אם בן אדם חושב שהוא יכול לדאוג לעצמו אז הוא לא מתפלל ולכן זה "קשה" כי הוא נפרד מהקב"ה ולכן לפעמים חסר זיווג או פרנסה שיתפלל, וזה הדבר הקשה במקום להשקיע בתפילות עושים השתדלות יתירה, ושוכחים כי העיקר של ההשקעה צריכה להיות בתפילה.

ויבקעו המים (י"ד, כ"א). הגמרא במסכת סוטה (ב) אומרת, קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף. בספר "עולמו של אבא" מאיר את מאמר הגמ' באופן הבא: ענפים קורה שכשהשדכן נישג להציע לבחור שידוך, אף שהשידוך הגון מכל הבחינות בכל זאת הבחור דוחה אותו ובשום אופן אינו מוכן לשמוע. כעבור שנה או שנתיים שוב מציעים לבחור זה את אותו השידוך, הוא כבר רוצה בזה והכל נגמר למזל טוב. כך גם קרה בקריעת ים סוף, עם ישראל כבר התקדמו לכיוון הים סוף, אך שבו על עקבותיהם (כמו שנאמר דבר אל בני ישראל וישבו), ושוב חזרו והתקדמו לכיוון ים עד

להמשיך בדרכו לפדיון שבויים. לאחר שרבי פנחס איים עליו בייבוש נצחי, נכנע הנהר ורבי פנחס בן יאיר עבר בו. מדוע במקרה זה לא נדרשה התערבותו של הקב"ה? וכי גדול היה רבי פנחס בן יאיר ממש רבינו?

שני מלכים וכתר אחד את התשובה עונה ה"אור החיים" הק': "תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה ה' עם כל מעשי בראשית, להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגזרו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ברוך הוא. ולזה תמצא, כמו כן, בשמים ובארץ, בכוכבים, בשמש ובירח ששלטו עליהם צדיקים יחידים, כאשר חקק להם ה' בעת הבריאה..."

והכל בכח התורה". "ביציאת ישראל ממצרים, עדיין לא קבלו את התורה ואין גזירתם על הנבראים גזירה. ולכן לא הסכים הים להחלק להם, וטען למשה: אתה נבראת בששי ואני בשלישי, זה רמז כי אינו בן תורה, שאם היה בן תורה, הוא קודם לו, כי התורה קדמה לעולם כולו, ולזה נתחכם ה' והולך ימינו לימין משה, פירוש, הראהו כי הוא בן תורה המתייחס לימין, וכשראהו, תיכף ומיד נקרע כתנאו הראשון". "ולזה כל צדיק וצדיק שיעמוד אחר קבלת התורה, יבא בידו שטר חוב לכופו להחלק לפניו, ותמצא שכשלא רצה להחלק לרבי פנחס בן יאיר רצה לקונסו, ופחד הים ממנו". חוקי הטבע, חוקי הבורא הם, ולא יסורו מתפקידם. אך כיון שקדמה התורה לעולם, ועל פיה נברא, כפוף הוא לעוסקים בה. הרב אינו קוסם, וההולך ליטול ממנו עצה וברכה אינו מיסטיקן. כוחו של הרב אינו בניבוי עתידות וגם לא בלחשים, כוחו של הרב מתורתו הוא נובע, ועליה הוא נשען. בכוחה של התורה לכופ את חוקי הטבע ולשנותם, שהרי "תנאי זה הוא בכלל התנאים שהתנה הקב"ה עם כל מעשה בראשית". השמש והירח, שני עצמים הם, ולכל אחד מהם מלכות, זה ביום וזה בלילה. לכל אחד מהם מסלול משלו, מבנה משלו ותפקיד שונה. אולם אורו של הירח בשמש הוא תלוי, בלעדיו אין לו אור כלל. אך האם ניתן בשל כך בטלול ולהתעלם ממנו? יחס זה שבין השמש והירח, הוא היחס שבין הסיבה הטבעית לבין חוקי התורה. הארץ תלויה בשמים. הטבע - בתורה הוא תלוי. מדעים נודעת חשיבות רבה בשל היותם מקיימי הטבע, וזהו רצונו של הבורא, אולם קיים כח החזק מחוקי הטבע, נעלה ממנו ובו יש לעסוק, הוא כח התורה. על יסוד זה מדבר המהר"ל מפראג: "כי לא באו חכמים לדבר מן הסיבה הטבעית, כי קטון ופחות הסיבה הטבעית, כי דבר זה יאות לחכמי הטבע או לרופאים, לא לחכמים. אבל הם ז"ל דברו מן הסיבה שמחייב את הטבע. והמכחיש דבר זה מכחיש האמונה והתורה". לדברי מהר"ל לכל אירוע טבעי ישנן שתי סיבות טבעית ורוחנית: "כמו שהתבאר

שחצו אותו, ולכן שפיר השוו חז"ל את זיווגו של אדם לקריעת ים סוף.

מובא בחידושי הרי"ם איתא בגמרא פסחים (קח.) קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. פירוש, שכמו שבקריעת ים סוף חשבו היהודים על כל מיני אפשרויות שהקב"ה יעשה להם, אך על האפשרות של קריעת ים סוף לא חשבו, ובסוף נס זה עשה להם הקב"ה, כמו כן במזונותיו של אדם, אדם חושב שהפרנסה תבא לו מן המקום הזה או אחר וכדומה, אך לבסוף הפרנסה יכולה לבא ממקום בלתי צפוי כלל. וכן יש לפרש במה שאמרו קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף.

והנה ידוע מאמרי חז"ל השונים כי ענין קריעת ים סוף היה דבר קשה, כמו שאמרו חז"ל 'קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף', 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', ואף שאין לנו השגה בדבר מה שייך לומר כלפי הקב"ה ענין של קושי, אך בכל זאת גילו לנו חז"ל שהיה כאן איזה בחינה של קושי. והנה עם ישראל היו חזקים אז באמונתם ולא היה חסר אצלם את ההכרה והידיעה כי הקב"ה מנהיג את העולם, אך לא כן המצריים שאף לאחר כל המכות שראו בחוש את הנהגתו של הקב"ה, אך עדיין לא ידעו את ד', ולזה היתה המטרה של קריעת ים סוף בכדי שגם אותם הרשעים ידעו ויכירו את ד', כי אין מטרת העונש בכדי להעניש בלבד אלא יש בזה תכלית שע"כ יתקרב האדם אל ד', אך הפלא שבדבר הוא כי הלא המצריים מתו מיד באותה שעה של קריעת ים סוף, ומה תועלת תצמח מזה שיתחילו אז להאמין בדי עד כדי כך שהיה חשוב לו להקב"ה לשדר בשביל זה מערכות תבל. אכן בא הדבר הזה להורות לנו כי באמת שווה הדבר לקרוע את הים אם בתמורת כך יהיה איזה גוי שיבין באותה שעה ולו לרגע אחד כי הקב"ה מנהיג את העולם. והדברים הללו יש בהם די והותר בכדי להלחיב את כל נשמות ישראל, כי הנה רבים מאיתנו שכבר בא להם הרבה פעמים הרהורי תשובה והתחזקות כתוצאה מכך ששמעו איזה דרשת מוסר והתעוררות וכדומה, אך לא פעם קורה שנכנס קצת הרגשה בלב האדם כי אין בכך שום תועלת כי הלא כבר מנוסה הוא בכך שלא יעבור כי אם שעה מועטת ושוב יהיה אותו בן אדם. והנה בוודאי פשוט וברור כי מוטל על האדם לעשות כל טצדקי למען יתיישבו הדברים על ליבו באופן שהתעוררות שקיבל לשעה יחזיק גם הלאה ויקנה הדברים שביניהם בליבו, אך גם אם לא עלה הדבר בידו הרי צריך לדעת כי חז"ל לזלזל בהתעוררות שהיה לו לשעה, ויעשה ק"ו בעצמו אם על המצריים הרשעים האלו היה חשוב להקב"ה שיהא להם התעוררות תשובה והכרת האמונה ואפילו לרגע אחד בלבד, ואף היה כדאי לו לשדר מערכות תבל עד

כדי לבקוע את הים בשביל כך, והרי דברים ק"ו כי האיש הישראלי אשר נשמתו קדושה וטהורה חצובה מתחת כסא הכבוד על אחת כמה וכמה שאין ערך לגודל התענוג והנח"ר שיבוא להקב"ה ע"י שיכיר את מי שאמר והיה העולם, ואף אם יקרה ובמרוצת הזמן יסחף שוב בגלי ים הסוערים של העולם השפל הזה, אך אין זה מהווה סיבה מספקת לזלזל בגודל הערך של אותה שעה אשר האדם זכה להיות דבוק בקונו ולהכיר בו הכרה אמיתית, ובוודאי שיש בכך זה להשפיע על נפש האדם גם בהמשך הזמן על אף שאין האדם מרגיש בכך. מסופר על יהודי אחד שלעת זקנותו סבל ייסורים ומכאובים באופן מופלג, וכל כולו היה תלוי בחסדי אחרים שהיו צריכים להלבישו ולהאכילו וכיו, הלה הרגיש כי אינו רואה כבר שום טעם בחייו ושולח קויטל לרבו בו הוא מבקש שיתפלל להשי"ת שיטול את נשמתו ממנו, שאל אותו רבה אלו עם עדיין הוא מניח תפילין, משענה הלה בחיוב פניה אליו הרבי ואמר לו: דע לך בני, כי שוה לו לאדם להיוולד ולחיות שמונים שנה בזה העולם שיהיה כמו אלו שיש לך אם בסופו של דבר יזכה להניח תפילין אפילו פעם אחת בלבד. דוד המלך נעים וזמירות ישראל אומר בתהילים 'טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף', אפילו רגע אחד של תורת די חשובה יותר מאלפי זהב וכסף, והאיך אפוא יקח האדם את העוז בנפשו לזלזל בכך שהתעוררותו לא החזיק הרבה זמן, הרי אין לנו השגה בגודל מעלתה של רגע אחד שאנו זוכים לעמוד לפני ד' ולשרתו.

ביאר הרה"ק בעל הויאל משה" זי"ע קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף (סוטה ג.) הנה במציאות יש לראות כמה אנשים שזיווגם עולה להם בניקל ובלי טורח, אלא הכוונה שאם רוצים חוץ מן הזיווג גם "נדן גדול", ואינם מוותרים על זה, אזי עולה זה בקושי... ועל כן נמשלה שפיר לקריעת ים סוף שאז קיבלו ישראל את "ביזת הים", ואם מחפשים שידוך עם "ביזת הים" אז זה קשה כמו כקריעת ים סוף.

ביאר רבי יחיאל מגוסטינין זי"ע "קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" (פסחים קיח.) קשה הדבר שבשביל המזונות והפרנסה צריכים להזדקק למתנת בשרודם.

קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף - כך דרשו חז"ל הקדושים, וצריך להבין מה ההקבלה וההשוואה בין השניים, וכיצד בכלל ניתן לדמותם?! והתמיהה תוסף, תלך ותתעצם ככל שנרבה לעיין וללמוד בפרשתנו, על הקשיים הרבים והניסיונות הקשים שעברו על בני ישראל על שפת הים, עד שהיה צריך מסירות נפש

לקפוץ למים הסוערים שהגיעו עד לגרונם ואיימו להטביעם. אכן מסירות נפש של ממש, שהביאה לסוף המיוחל והמתוק במיוחד - ובני ישראל הולכים בתוך הים ביבשה! כדי להבין זאת נקדים מעשה המובא בספר הנפלא "זקנין ויאמרו לך", שארע עם המגיד הירושלמי הרב שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, שביום הפורים הגיע לביתו שמח וטוב לב כמאמר הכתוב: "ליהודים היתה אורה ושמחה...", אולם ארשת פניה הרצינית של הרבנית, לכדו את ליבו הגדול של רבי שלום. נדמה אף היה כי הדמעות חונקות את גרונה, ואף שהרבנית עשתה ככל יכולתה להסתיר את הדבר, ליבו הזהב של הרב הרגיש במתרחש. הסיבה לכך היתה העניית הגדולה ששררה בבתם, עד כי ביום הפורים - יום משתה ושמחה, לא היה בבית המצרכים המינימליים להכנת סעודת החג. לרבי שלום אכן היה מקור להשיג טרף לביתו, מוסר היה דרשות נפלאות באופן קבוע בבית הכנסת "זכרון משה" בירושלים, אך נמנע באופן שיטתי ועקרוני מלקחת כסף עבור דרשותיו, שמא בעקבות כך יפגם כוח ההשפעה שלו על הציבור היקר. עיקרון שהנחה אותו ולא עבר עליו מימיו! וכעת? נמצא הוא בין הפטיש לסדן. אם יבקש סיוע - עובר על עיקרון חשוב עד מאוד, ומאידיך אם ימנע, הצער והחרפה של אשתו, נדמה שכבר הגדישו את הסאה... אך לפני שנגיע להחלטתו, תרשו לנו להשאיר אותכם במתח קימנעא, ולספר מעשה שעוד היה הרב שבדרון זצ"ל: שני נהגים הגיעו כאחת מכיוונים מנוגדים בכביש צר המאפשר מעבר לרכב אחד בלבד, השניים שלא היו מחובשי בית המדרש, החלו בצפירות "עולות ויורדות" כאילו נפתחה חלילה מלחמה... כל מה שנדרש ליישב ההדורים ולהמשיך נסיעה תקינה, היה ליסוע אחורה לרגע קט, אך כל אחד עמד על שלו, ו"למנגינה העריבה" של הצפירות אף חיברו הנהגים "המוכשרים" פיזמון, שלא היה מבייש את ראש "אלופי עשיר", חסר היה רק שייגיעו ל"הידיים ידי עשיר", כמו שלצערנו ארע לא מעט פעמים, ואז החליט אחד הנהגים לעשות מעשה, השעין את משענתו לאחור ופתח עיתון, וביתיים צפירות נוספות של רכבים החליטו להצטרף לזימון... גם הנהג השני לא טמן ידו בצלחת ריקם, אף הוא השעין משענתו לאחור והתברר שגם לו היה בדיוק מה לקרוא... לשאלת עוברי אורח שניסו לפשר בין הניצים, נשמעה ליטב היטב המילה "פרנציפ!" וכשיש פרנציפ עלינו לדעת שזו סגולה בדוקה למריבה גדולה... נחזור לענייננו, לרב שבדרון זצ"ל, גם לו היה "פרנציפ", אך לא של קנאה, גאווה וכבוד מדומים, אלא של טוהר לב אמיתי, לא להנות מהזולת עבור דברי התורה!!! אך הדמעות של

רבים וטובים הם ההסברים שניתנו להשוואה שבין זיווגו של אדם לקריעת ים סוף, אפשר לבאר בדרך צחות, מים שעומדים כחומה, זהו דבר הנוגד את טבע המים, בזיווגו של אדם, מצינו דבר הנוגד את הטבע, וזה, הורי החתן והורי הכלה, המבקשים לייצק ולסייע לזוג הנישאים, אך כל התערבות מצד הורי החתן והכלה הם פסולים לחלוטין, וזהו דבר הנוגד את טבעם של הורים, ולזה, הושוו נישואין לקריעת ים סוף, שההורים משני הצדדים עומדים כחומה בניגוד לטבעם, אינם מתערבים בנעשה, ונותנים לילדיהם לעבור לבדם, כדכתיב, ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה, והמים להם חומה מימינם ומשמאלם, על אף שהדבר מנוגד לטבע.

המים להם חומה מימינם ומשמאלם (יד, כב). מדוע נכתבה המילה חומה בתורה ללא האות "ו" אלא בכתיב חסר "חמה". המדרש מספר כי בשעה שעברו ישראל את הים עמד מלאך אחד וקטרג עליהם, הכיזד זוכים עובדי עבודה זרה לנס שכזה? מיד ציווה הקב"ה על שר הים, הממונה על הים, ונתמלא הוא חימה. שאל הקב"ה: "וכי ברצונם עבדו ישראל עבודה זרה? והרי מחמת השעבוד ששעבדום מצרים! מיד שפך שר הים חמתו על המצרים. המגיד מדובנא זצ"ל ממשיך זאת במשל נפלא: לשני סוחרים, ראובן ושמעון, שהיו חנויותיהם בשכנות. פעם אחת פיתה שמעון את אחד המשרתים בחנותו של ראובן, שיגנוב סחורה מאדוניו וימכור לו. המשרת, שהיה איכר פשוט, נכשל בחלקות

לקפוץ למים הסוערים שהגיעו עד לגרונם ואיימו להטביעם. אכן מסירות נפש של ממש, שהביאה לסוף המיוחל והמתוק במיוחד - ובני ישראל הולכים בתוך הים ביבשה! כדי להבין זאת נקדים מעשה המובא בספר הנפלא "זקנין ויאמרו לך", שארע עם המגיד הירושלמי הרב שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, שביום הפורים הגיע לביתו שמח וטוב לב כמאמר הכתוב: "ליהודים היתה אורה ושמחה...", אולם ארשת פניה הרצינית של הרבנית, לכדו את ליבו הגדול של רבי שלום. נדמה אף היה כי הדמעות חונקות את גרונה, ואף שהרבנית עשתה ככל יכולתה להסתיר את הדבר, ליבו הזהב של הרב הרגיש במתרחש. הסיבה לכך היתה העניית הגדולה ששררה בבתם, עד כי ביום הפורים - יום משתה ושמחה, לא היה בבית המצרכים המינימליים להכנת סעודת החג. לרבי שלום אכן היה מקור להשיג טרף לביתו, מוסר היה דרשות נפלאות באופן קבוע בבית הכנסת "זכרון משה" בירושלים, אך נמנע באופן שיטתי ועקרוני מלקחת כסף עבור דרשותיו, שמא בעקבות כך יפגם כוח ההשפעה שלו על הציבור היקר. עיקרון שהנחה אותו ולא עבר עליו מימיו! וכעת? נמצא הוא בין הפטיש לסדן. אם יבקש סיוע - עובר על עיקרון חשוב עד מאוד, ומאידיך אם ימנע, הצער והחרפה של אשתו, נדמה שכבר הגדישו את הסאה... אך לפני שנגיע להחלטתו, תרשו לנו להשאיר אותכם במתח קימנעא, ולספר מעשה שעוד היה הרב שבדרון זצ"ל: שני נהגים הגיעו כאחת מכיוונים מנוגדים בכביש צר המאפשר מעבר לרכב אחד בלבד, השניים שלא היו מחובשי בית המדרש, החלו בצפירות "עולות ויורדות" כאילו נפתחה חלילה מלחמה... כל מה שנדרש ליישב ההדורים ולהמשיך נסיעה תקינה, היה ליסוע אחורה לרגע קט, אך כל אחד עמד על שלו, ו"למנגינה העריבה" של הצפירות אף חיברו הנהגים "המוכשרים" פיזמון, שלא היה מבייש את ראש "אלופי עשיר", חסר היה רק שייגיעו ל"הידיים ידי עשיר", כמו שלצערנו ארע לא מעט פעמים, ואז החליט אחד הנהגים לעשות מעשה, השעין את משענתו לאחור ופתח עיתון, וביתיים צפירות נוספות של רכבים החליטו להצטרף לזימון... גם הנהג השני לא טמן ידו בצלחת ריקם, אף הוא השעין משענתו לאחור והתברר שגם לו היה בדיוק מה לקרוא... לשאלת עוברי אורח שניסו לפשר בין הניצים, נשמעה ליטב היטב המילה "פרנציפ!" וכשיש פרנציפ עלינו לדעת שזו סגולה בדוקה למריבה גדולה... נחזור לענייננו, לרב שבדרון זצ"ל, גם לו היה "פרנציפ", אך לא של קנאה, גאווה וכבוד מדומים, אלא של טוהר לב אמיתי, לא להנות מהזולת עבור דברי התורה!!! אך הדמעות של

אולי יש להוסיף בס"ד, שהנה אנחנו בני ישראל נקראים "עם סגולה" ומתי אנחנו נקראים כך, אם אנחנו מאמינים, וזהו "תוך אמוני עם סגולה" כשחז"ל בגמרא רוצה להסביר קול של בישול הוא אומרת "תוך תוך" וזהו אם תוך אמוני אנחנו מתבשלים באמונה אז אנחנו עם סגולה, וזהו ובני ישראל הלכו "בתוך" התבשלו והאמינו בד'.

ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים (יד, כט). ויש להבין הפלא בנס קריעת ים סוף, צייר נפלא ואומן במלאכתו פתח לו חנות גדולה במרכז העיר בין שאון האנשים ומדי יום ביומו היה מראה להעוברים ושבים את פרי עטו מצוירי הנפלאים מרהיבי עין כדי שכולם יראו את יופי ציוריו ואת אומנותו הנפלאה. ביום אחד העמיד הצייר צורת סוס יפה מאוד שהיה נראה ממש כסוס אמיתי, הצייר התחבא מאחורי הסוס כדי לראות ולשמע את תגובתם וחוות דעתם של האנשים, אך לדאבון לבו נכח לדעת שאנשים עוברים ושבים אין איש שם על לב להסתכל על ציורו הנפלא, משפקה סבלנותו יצא ממחבואו ועצר אחד ושאלו, איך איך מתפעל מן הציור היפה, ענה לו האיש, אכן הציור שעשית הוא כלילת יופי וכל רואיה יאמר שזה סוס אמיתי ולכן לא מתפעלים ממנו, כי כמה סוסא איכא בשוקא, שאל לו הצייר. ואלא מה עלי לעשות, ענה הלה. עצתי הוא שתחתוך את הצורה לעיני כולם ותשים זה שלא לצד זה, ודבר זה יעורר תמיהה גדולה בין ההמון בראותם חצי סוס עומד ברחובות קריה, ואז יכירו וידעו כולם את יופי ואיכות הציור. על פי משל זה מבואר בספרים הקדושים. ענין קריעת ים סוף שעשה הקב"ה נס ופלא שקרע לנו את הים ועברו ישראל בתוכו בחברה, ובאמת כאשר יתבונן האדם על הנסים שהקב"ה עושה לנו מדי יום ביומו כאשר רוקע הארץ על המים, לא יתפעל כל כך כי נדמה לו שעולם כמנהגו נוהג ואין שום נס בדבר זה שהאדם מתהלך לו על האדמה כיון שכך אמנם צריך להיות שתהיה קרקע שניתן ללכת עליה, ואין איש שם על לב לעיזוז נפלאותיו של בורא עולם על נסיון שבכל יום עמנו. אכן כאשר ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים או אז המה ראו כן תמהו איך זה שהים יוכל להקרע לשתים, או אז הבינו שגם כאשר ישוב הים לאיתנו חייבים הם להכיר בנסים שהם על פי דרך הטבע. ואולי יש להוסיף דלפעמים אדם מרגיש שהוא נטבע בתוך ים של צרות או שהוא מרגיש שהוא יבש ואין לו כח לכלום הולך לו החשק, אז צריך להתחזק ולהבין שאנחנו לא מלאכים אלא בני אדם כי מלאך הוא בגדר עומד ובן אדם הוא הולך וממשיך, בן אדם יכול לטעות

לשוננו של שמעון, ועשה כאשר פיתוהו, גנב סחורה מאדוניו ומכרה לשמעון. כיון שאיש לא שם לב למעשה, שב המשרת וגנב מדי פעם בפעם ומכר לשמעון. לימים הרגיש ראובן כי גניבה מתרחשת בחנותו, התקין מצלמות בתוך החנות ומחוצה לה, ולאחר מעקב קצר גילה מיד מי הוא האשם בדבר. במצלמות ראה כיצד גונב מתוך החנות ובאמצעות המצלמות בחוץ ראה לאן הולך המשרת עם הסחורה הגנובה. עם זאת כיון שחכם היה, לא גילה לאיש דבר אלא, תבע את משרתו לדין. הגיש ראובן אל הדיינים רשימה מפורטת של הסחורה הגנובה בצירוף התמונות מתוך החנות ועד מהרה הוציאו פסק דין כי המשרת חייב לשלם לאדוניו על כל הסחורה הגנובה כמו שיעריכה סוחר מומחה. הזמין ראובן את שמעון שכנו אל בית הדין ואמר לדיינים כי אין מומחה כמותו להעריך סחורה. שמעון, בצביעותו הרבה, עשה עצמו כידודו של ראובן, וכדי לשאת חן בעיני הגוים בהערכתו את הסחורה ועל כל פריט נקב מחיר כפולים משויה האמיתי. כשסיים שמעון בהערכת הסחורה, מיהר ראובן להציג את הרשימה המפורטת לדיינים ובצירוף תמונות מהמצלמות מחוץ לחנות, אמר: "מורי ורבותי! כעת ברצוני לתבוע את הגנב האמיתי הלא הוא שכני שמעון, שפיתה את משרתי לגנוב ממני, ועתה עליו לשלם לי ככל אשר העריך בעצמו את שווי הסחורה". והנמשל הוא: המקטרג ביקש להזיק לישראל ומשום כך, העליל עליהם שעבדו עבודה זרה, עד שנתמלא שר הים חימה, שהרי המצרים הם היו אלו שגרמו לעם ישראל לעבוד ע"ז ועל כן, את אותה חימה שפך על ראשי מצרים.

ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים (יד, כט). מובא באהבת שלום איתא בספר הק' "נועם אלימלך" (בלקוטי שושנה) לבאר זה הכתוב דישראל הלכו כל כך ברוממות קל ביבשה, וראו גם שמה נסיו ונפלאותיו ממש כמו בהליכתם בתוך הים, כי בודאי אז בקריעת ים סוף ראו גודל עוזו ופלאי גבורתו, וכמו שיש צדיקים ההולכים תמיד בדביקות, ואף שלא בשעת קריעת ים סוף רואים תמיד נפלאותיו עד אין קץ בכל דבר הנמצא בעולם. על דרך זה גם לאידך גיסא, שישאל התעצמו אז כל כך בבטחונם בהשי"ת, עד שהלכו בתוך הים באמונה גדולה כמו אדם הולך ביבשה, וזה פירוש הכתוב "הלכו ביבשה בתוך הים", שבאותו פתחון שהולכים ביבשה הלכו הם בתוך הים, והיא בחינת אמונה גדולה ופשוטה, עד שנחשב בעיניו כמזומן לפניו.

עשית לנו כל הניסים האלו, אף אנו לא נהיה כפויי טובה. ומה יש לנו לומר? שירות ותשבחות וכו' אז ישיר משה.

מכאן אנחנו רואים שהיה להם כלבים, והנה סיפור בימינו מכלב טוב שהחזיר שלום במשפחה, אחד מבני התורה בבני ברק הגיע זמנו להשיא אחד מצאצאיו כשאין לו בלתי גוויתו ואדמתו, בלית ברירה החליט לעקור רגליו לארה"ב לזכות את אחינו שבגולה במצוות 'הכנסת כלה', בטרם הרחיק נדוד פנה לקבל 'ברכת הדרך' מרבו, הרבי בירכו בכל לבו, ויעצו שתי עצות, א. לשמור היטב על קביעות איתנה בעסק התורה א בהיותו בגולה ובניכר. ב. להכיר טובה ולהודות על נתינה ונתינה – בין אם היא של 500.000 או 50.000 או רק \$0.5 שוה בשוה. במשך נסיעתו נבחר ונתאמת אצל הת"ח כי על אף שנתברך מן השמים בכשרונות חזקים להבין בתורה, לא כן הם פני הדברים בנוגע לאומנות אסיפת מעות... ומיום ליום קשתה עליו המלאכה, אבל חזקה עליו פקודת רבו, לשמור על קביעות בתורה, ולשבח את הנותנים על מחציות הדולר שנתנו לו... לקראת סוף שהייתו בארה"ב שלחו אחד מידידיו למקום 'מרוחק' קצת, שם דרים 'עשירים' מתחילה לא נפתחה בפניו אפילו דלת אחת, עד ש... בבית אחד נפתחה הדלת כשכלב גדול מקדם פניו בתודה ובזמירות, הת"ח שלא הורגל בכגון דא – בפרט בכלב גבוה כמעט כקומת איש, ברח משם כל עוד נשמתו באפו... אבל, בעודו במרוצתו הוא שומע את קול בעל הבית הקורא לו שלא לפחד, ומזמינו להיכנס לבית פנימה, וכן עשה, בטרקלין הגדול מצא את הגביר הגדול יושב כשרגליו למעלה... והוא שואל אותו למבוקשו, ענה הת"ח, ביתי ריקם ובני עומד להיכנס לחופה, ואין לנו במה להתחיל, נתן הגביר שטר של \$10 נתנו לכלבו וציווהו להעניקו לת"ח, דמו של הת"ח נשפך בקרבו, אם לא די ב'סכום' קטן כזה עוד ניתן לו ע"י הכלב, אך מיד זכר בפקודת רבו, ופתח להודות להלל ולשבח את בעה"ב על 'טוב לבו' וצדקתו עומדת לעד, ונזכר שאך לפני כמה שעות עסק בדברי הגמרא (ב"ק טו): לגבי 'מגדל כלב רע בביתו' ואמר להגביר [באנגלית שבורה] כלב זה 'כלב טוב' הוא, כי איתא בתלמוד' שיש 'כלב רע', ומשמע מכך שיש בעולם גם 'כלב טוב', ואיזהו, זה הכלב של הנותן צדקה לזנזקים, חשב הגביר מה רגעים, וביקש ממנו 'טובה' – גש נא לדלת הבית השוכן ממול, ואמור את ה'תורה' הזאת לאותו בעה"ב השוכן שם... שוב נלחם הת"ח בעצמו, וכי עבור עשרת הדולר העלובים אעבוד אותו עד אין קץ... אבל, גם זה בכלל פקודת רבו, שהרי בעד חמשת אלפים היה פונה לדפוק אצל השכן, א"כ עליו לעשות כך גם כנגד \$10 באותו

מלאך לא טועה וכבר ידוע שישנו צייר אשר אם הוא יעשה תמונה של השקיעה ליד הים ישלמו לו מליונים ואם אנחנו נקח מצלמה ונעשו תמונה ישלמו לתמונה כמה גרושים, ועוד צייר יכולטטעות ואנחנו במצלמה לא טועים, אלא כי מצלמה לא טועה אז זה לא חכמה ולא משלמים הרבה על אחד שיכול לטעות וזוהר ומשתדל לא לטעות על זה משלמים הרבה, ולכן מלאך הוא עומד אבל בן אדם יכול לטעות וכל מה שהוא נזהר השכר כפול ומכופל, וזהו ובני ישראל הלכו הם היה במצב של הולך ומתקדם אפילו שזה ים של צרות או ביבשה מרגיש יבש, וזהו גם בפרשת המן למען אנסנו הילך בתורתו, אני רוצה לראות כשיש לך קושי נסיו האם אתה נעמד או אתה ממשיך ללכת.

וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים (יד, ל). שאל הגה"ק בעל ה"חונכת התורה" ז"ע יש להבין מהו שאמר הכתוב: "ביום ההוא", וכי רק באותו יום הם נושעו, הרי ברגע שיצאו ממצרים הם נושעו? ועוד יש להבין, מה סמיכות הפסוקים בין שנושעו ביום ההוא לראייתם את מצרים מת על שפת הים? ותירץ, בגמרא (קידושין טז) מובא כי עבד שבורח מאדונו בטרם נשלמו שש שנים צריך לשוב ולהשלים את עבודתו. לעומת זאת עבד שמת אדונו בתוך שש השנים אין צריך העבד להשלים את מותר השנים ליורשים אלא יוצא הוא לחירות. והנה ידוע שעיקר הגזירה היתה שבני ישראל יהיו משועבדים במצרים ארבע מאות שנה, אלא שיצאו ממצרים קודם זמנם לאחר מאתיים ועשר שנים בלבד. אם כן היה צריך להיות זינם כדון עבד שברח והיה עליהם לשוב למצרים ולהשלים את שנות העבדות החסרות, אלא שכאשר ראו את מצרים מת על שפת הים הרי זה כמיתת האדון ויצאתו לחירות. משום כך נאמר בפסוק: "ביום ההוא" דווקא ולא ביום שיצאו ממצרים כי אז עדיין לא יצאו לחירות, אלא רק כאשר ראו את אדוניהם המצרים מתים, ולפי זה מובן גם היטב סמיכות הפסוקים "וישע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים", מדוע, מפני שביום ההוא ראו "ישראל את מצרים מת על שפת הים"...

וירא ישראל את מצרים מת מובא בילקוט שמעוני (פרק יד) וירא ישראל את מצרים מת מה היו עושים? היה כל אחד ואחד מישראל נוטל את כלבו, והולך ונותן את רגלו על צוארו של מצרי, והיה אומר לכלבו: אכול מן היד הזו שנשתעבדה בי, אכול מן הזורעים הללו שלא חסו עלי. תדע לך שכן הוא, שכן כתיב: למען תמחץ רגלך בדם לשון כלבך מאויבים מנהו. אמרו ישראל:

והשבון על מעשיו, אם חי כראוי הרי שמזומנים לו חיים בגן עדן, עליהם אמרו שיפה קורת רוח בעולם הבא יותר מכל חיי העולם הזה. ואם חלילה עבר בחייו עבירות, דינו להיענש בגיהנם בייסורים שאין בכח אנוש להבין. אמנם אתם אינכם בטוחים שיש גן עדן וגיהנם, אבל מאידך גם אינכם בטוחים שאין... הדבר אצלכם בגדר של ספק. והרי רק כרגע ראינו שעל הספק אתם מוכנים להשקיע סך של חמשה רובלים אף שהסיכוי לזכות בפרס הוא מזערי... האם לא כדאי לכם "להשקיע" מעט זמן בלימוד תורה ובקיום מצוות עבור סיכוי לזכות ברווח נצחי שאין לו שיעור?... לכאורה הייתם צריכים להשקיע רבות ב"עסק" כזה שבו סיכויי הזכייה עצומים! אלא מאי? יצרכם הרע הוא המבטל אתכם מכך! תאוותיכם שולטות בכם! האם אין הצדק איתי?!

וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו. דרגת האמונה הגבוהה ביותר, היא שהאדם אינו מפפק. מוכן ומזומן הוא לקבל את שהבטיח לו ה' אך במידה ואמונתו איננה חד משמעית - אין לו סיכוי להנות מההבטחה. במעמד קריעת ים סוף הגיעו בני ישראל לדרגה הגבוהה ביותר של אמונה בה' - אמונה פשוטה בלי שום פקפוק (ר' ירוחם ליבוניץ, המשגיח מיישבת "מיר") ומסופר בעניין זה: אדם אחד שמע פעם את דרשתו הנלהבת של ר' ישראל סלנטר, שאמר כי אדם הבוטח בה' בכל ליבו יספק לו ה' כל צרכיו. נכנסו הדברים לליבו של האיש ועזב את מלאכתו. ישב בביתו והאמין שה' יתן לו 10.000 רובל כסף. לאחר זמן משלא הגיע הכסף, פנה האיש לר' ישראל ושאל עשיתי כאשר אמרת והכסף בושש מלבוא. אעשה איתך עסק אמר ר' ישראל אקנה ממך את 10.000 הרובל שאתה עתיד לקבל משמים ותמורתם אתן לך עתה 5,000 רובל הסכים האיש בשמחה לעסקה המזורה. רואה אתה השיב ר' ישראל - אם הסכמת לעסקה סימן שאינך מאמין באמת שתקבל את הכסף כי מי מסכים לקבל 5000 רובל ולתת בעבורם 10.000 רובל? אמונתך אינה אמונה שלמה.

וירא ישראל את היד הגדולה. ויאמינו בד' (יד, לא). מובא באמת מקצת תצמח מספרים על הרבי מקוצק, שמקורביו סיפרו לו על אחד מגדולי האדמו"רים בזמנו, שאמר: כי הוא רואה את האושפיון בסוכתו. אמר להם הרבי מקוצק: אני איני רואה אותם, אולם מאמין אני שהם נמצאים בסוכתי. ואמר על זה תלמידו הגדול, בעל "חידושי הרי"ם": כי זהו הפירוש של: "וירא ישראל... ויאמינו" בראייה לחוד לא סגי, תפיסת

בית נפתחה הדלת ע"י יהודי בא בימים, הת"ח פתח פיו ואמר לו, הנה איתא ב'תלמוד' שיש 'כלב רע', ומשמע מכך שיש בעולם גם 'כלב טוב', ואיזהו, זה הכלב של השכן ממול שנתן לי צדקה... הדברים יצאו מפי הת"ח לפני הזקן אורו, ואמר לת"ח, קרא נא אלי את 'חתני' הדר בבית שממול לביתי, ויקראהו, ה'חותן' נכנס לבית חותנו ואלו השנים נפלו זה על כתפו של זה... הת"ח לא הבין את ה'תעלומה' המתחרשת לעיניו, עד שגילה לו ה'חותן' את המעשה והנעשה, הנה, חותני (השווער) הוא מבני הדור הישן, לכן קפץ רוגזו עלי כשקניתי את כלבי המוכר לך, ומאז לא דיבר אתי מטוב ועד רע, עד שבאת והראית מה'תלמוד' שיש כלב טוב וכלבי נמנה על הטובים שבכלבים, בזה נחה דעתו ושם השלום לשרור בינינו, ולגודל השמחה העניקו לי יחידו טשעק (צ"ק) חתום על סך של \$18.000.

ויאמינו בה' ובמשה עבדו. רבי שמחה בונים מפשיסחא נוהג היה בצעירותו לנסוע אל ה"חווזה" מלובלין. כסף לא היה לו ומשום כך מכתת היה את רגליו בדרכים. פעם אחת כאשר הלך בדרך נעצרה לידו כרכרה ובה מספר נוסעים שהציעו לו לעלות ולהצטרף אליהם בדרך. היו אלה חבורת משכילים ומשמעו כי הוא נוסע אל הרבי מלובלין פערו את פיהם בצחוק גדול, ועוד הוסיפו ללעוג לו על שהוא שומר תורה ובמצוות ומאמין בשכר ועונש בעולם הזה ובעולם הבא. אמרו נא לי - שאל רבי שמחה בונים - האם קונים אתם מדי פעם בפעם כרטיס הגרלה? אכן כן - ענו החבורה - אמנם מחירו של כרטיס הוא כחמשה רובלים אולם הדבר כדאי כי מי שכרטיסו יעלה בגורל, ורויח סך עצום של מאה אלף רובל. ומה הסיכוי שתזוכו בגורל - שאל רבי שמחה בונים - הן יודעים אתם היטב שמאות אלפי אנשים קונים כרטיסי גורל והסיכוי שלכם לזכות הוא קלוש ביותר? אכן הסיכוי לזכות הוא קלוש - הודו בני החבורה - אולם למרות הכל הסיכוי קיים! בשביל הסיכוי הקטן הזה שווה לנו להוציא סך של חמשה רובלים, אולי נזכה במאה אלף רובל. שמעו נא מה שפיכם מדבר - אמר רבי שמחה בונים - אני עצמי יודע בבירור שמשה רבינו אמת ותורתו אמת, שהרי לא פסקה מסורת מאתנו מאז ומעולם, אבותינו ספרו לנו את ניסי יציאת מצרים וקריעת ים סוף ואת האמונה הגדולה שהאמינו בני ישראל בה' ובמשה עבדו, ולאחר מכן המעמד הנשגב של מנת תורה בהר סיני, הכניסה לארץ הקודש ובניית בית המקדש עם כל הניסים הגלויים שנראו שם. אולם אתם - המשך רבי שמחה בונים - מפפקים בדבר. אם כן הבה ונחשוב: אדם חי בעולם הזה כשבעים שנה ולאחר מכן עולה לתת דין

הדברים על ידי אמונה היא יותר חזקה ויותר עמוקה מאשר על ידי ראייה.

והוא אולי יסיר משה (טו, א). שר לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה (רש"י מחז"ל סנהדרין צא:). היה אומר הבי"ת ישראל' זצ"ל מגור ששמע מדודו הרה"ק רבי מנדלי מפילץ זצ"ל שהיה רגיל לומר אמרה זו בשם הרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זצ"ל (נלב"ע י"ז שבט תרט"ז), מדוע נכנס פה דייקא רמז לתחיית המתים. וביאר, כי יהודי בלי אמונה אין לו חיים, אינו יכול להתקיים אף שעה קלה, האמונה היא היסוד של היהודי. במעמד של קריעת ים סוף שהכל נגלה לעיניהם, התגלות השכינה, ראתה שפחה על הים מה שלא ראו נביאים, לא היו צריכים לאמונה. לכן היו צריכים לומר להם את ענין תחיית המתים שיהיה להם דבר התלוי באמונה. כי כוחה של האמונה מלווה את בני ישראל עד ביאת הגואל, כמו שאמרו חז"ל בא חבקוק והעמידן על אחת יצדיק באמונתו יחיה. כדאיתא במכילתא 'אף הגלויות אינן מתכנסות אלא בזכות האמונה, שנאמר תשורי מראש אמנה'. ה"בית ישראל" הוסיף דאפשר לומר להיפך, לפי מאמר החדושי הרי"ם המובא בשפתי צדיק, בדברי הגמרא בשבת (לא). 'אמונה זה סדר זרעים', ומבארים התוספות בשם הירושלמי דלכך נקרא סדר זרעים אמונה לפי שמאמין בחי עולמים וזורע. וביאר החידושי הרי"ם שכל אדם יודע שאם זורעים צומח, כטבע העולם, אבל המאמין אף שרואה בעיניו כי הזרע צומח אינו תולה זאת בטבע, אלא בהש"ת שמכוחו צומח. כמו כן כאן, אף על פי שראו הכל בעיניהם, עם כל זאת האמינו, שאף כשלא רואים, הש"ת משגיח ופועל הכל. כי ליהודי צריכה להיות אמונה אף בזמן שלא זוכים לראות התגלות אלקית, כמו בזמן הגילוי.

וכמסופר על אישה אחת באה אל רבי מאיר מפרמישלאן וביקשה שיתפלל למענה שתתברך בפרי בטן. אמר לה: אם תייתי לי מאה זהובים בשביל אלמנה ענייה – אתפלל למענך. אמרה האישה: אתן חמישים, כי אין לי יותר. אך רבי מאיר התעקש: מאה זהובים, לא זוז אחד פחות. פרצה האישה בבכי ואמרה: אם כן, אין לי ברירה, אלא לסמוך על הקב"ה לבדו שיברכני. חיך רבי מאיר ואמר לאישה הבוכיה: לא מאה זהובים ביקשתי, אלא אך לשמוע זאת מפ"ך. עכשיו, כאשר את סומכת על הקב"ה לבדו, ולא על בשר ודם, היי סמוכה ובטוחה שהקב"ה ישמע תפילתך.

כח השירה. במסכת סנהדרין (צד) "אמר רבי נתנחום, דרש בר קפרא בצפורי: ...ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח וסחריב גוג ומגוג. אמרה מדת

הדין לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם! ומה דוד מלך ישראל, שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך – לא עשיתו משיח, חזקיהו, שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך – תעשהו משיח?" משמע מן הדרשה שלו אמר חזקיהו שירה, היה נעשה משיח. מדוע השירה משמעותית כל כך, עד כדי עיכוב משיחותו של חזקיהו? תשובה לדבר במדרש שיר השירים רב (פרשה ד) "אמר רבי אבא בר כהנא: אמר חזקיהו, תורה שאני עוסק בה מכפרת על השירה. אמר רבי לוי: אמר חזקיהו, מה אנו צריכין לומר נסיו וגבורותיו של הקב"ה? כבר מודעת זאת מסוף העולם ועד סופו! לא כבר עמד גלגל החמה באמצע הרקיע וראו נסיו וגבורותיו של הקב"ה עד סוף העולם?" סוגייתנו אכן מספרת על מפעל התורה של חזקיהו. מדברי המדרש אנו למדים, שחזקיהו סבר כי מפעל זה הוא תחליף לשירה. ולא עוד, אלא שסבר כי אין צורך לשיר, שהרי כוחו ונפלאותיו של הקב"ה כבר מפורסמים בכל הארץ, והשירה אינה מחדשת דבר. יסוד החידוש והיצירה הוא מן היסודות המרכזיים בתלמוד תורה, אשר בו מנסים לחשוף רעיונות ותובנות חדשים, שטרם עלו בבית המדרש. בשירה, לעומת זאת, אין בדרך כלל חידושים. אם כן, מה תפקידה? השירה מבטאת את יחסו האישי של האדם אל המאורע שלנגד עיניו. אמנם רבים חוזים במאורע, ורבים כבר חזו במאורעות דומים לו, אבל את השירה לא יכול איש לשיר לפניך, שהרי לכל אדם הבעה משלו. המשגה של חזקיהו היה שנמנע מביטוי אישי למעשים הפלאיים שאירעו בימיו. על הדרך הזה יתבאר גם מה שנאמר בהמשך הדרשה של בר קפרא: "מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו: רבונו של עולם, אני אומרת לפניך שירה תחת צדיק זה, ועשהו משיח" ... מדוע לא הועילה שירת הארץ לחזקיהו? הארץ מבטאת את הממד הקבוע, הבלתי-משתנה, בעולם – "דור הולך ודור בא והארץ לעולם עומדת" (קהלת א, ד). מסתבר אפוא שגם שירתה של הארץ היא השירה הקבועה לה מששת ימי בראשית. שירה זו לא תוכל להיות תחליף לשירה שנדרשה מחזקיהו, אותה שירה שאמורה לבטא התפעלות אישית.

ומובא במדרש חסרות ויתירות על הפסוק הודו לד' כי טוב כי לעולם חסדו. שהודו כתוב חסר לרמז לנו שלעולם אנחנו צריכים להודות לד' יתברך אפילו שנראה לנו שחסר כי האמת שאינו חסר כלום רק נראה לנו.

ואמרו חכמי הרמז כי "הדו לד" כי טוב כי לעולם חסדו" יש לזה ז' מילים ועשרים וארבעה אותיות, זה אומר כי שבע ימים עשרים וארבעה שעות צריכים להודות וגם

תנאה לפניו במצוות, עשה לפניו: סוכה נאה, לולב נאה, שופר נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה.

לכאורה איך הגיעו לדרוש כזה דרש להידור מצוות מזה שכאן ראו את הקב"ה ממש, מה הקשר שמעתי פעם לפרש מהרב ר' ברוך רוזנבלום שליט"א. כי מובא בחז"ל

איך היה קריעת ים סוף כמה אהבה נשפך מהקב"ה אז על כלל ישראל ורק נביא כמה דוגמאות שמובא בחז"ל: כדי להראות את חיבתו לבני ישראל, פעל הקדוש ברוך הוא שהמים ייעשו כמין כיפה מעל ראשיהם. הקירות שהפרידו בין שביל לשביל נעשו כאבני ספיר וכיהלומים זכים, ונראו כחלונות כדכוד (אבן יקרה). אנשי כל שבט ראו את השבטים המקבילים להם, כי עמוד האש שהלך לפניו האיר להם, ואורו השתקף על הכתלים. נאמר: "חשרת מים עבי שחקים" (שמואל ב', כ"ב, י"ב);

מצבורי המים האירו כמו עבים זכים הנמצאים ברקיע, שאור החמה שמאחוריהם מקרין עליהם והם מאירים את העולם. כשעברו בני ישראל את הים, החלו לדיהם לבכות שהם רוצים לאכול; מיד זימן להם הקדוש ברוך הוא אילנות מלאים בפירות שצמחו משני צידי השביל שלהם כדי שישביעו רעבונם. לכך אמר הכתוב: "ויולכים בתהומות כמדבר" (תהלים ק"ו, ט'), כמו שבמדבר הכין להם ה' הכול, ולא היה חסר להם דבר בכל ארבעים השנים, כך גם כשהלכו בתהומות הים לא חסרו דבר. הקדוש ברוך הוא עשה את הים לישראל כבית בשמים המשיבים את נפש האדם, שכתוב "ים ישים כמקרה" (איוב מ"א, כ"ג). ה' הפיח רוח מגן עדן ומשם באו הריחות הטובים; הוא שאמר שלמה המלך בשיר השירים: "עורי צפון ובואי תימן, הפיחי גני יזלו בשמי" (שיר השירים ד', ט"ז). מהים יצאו מים מתוקים ובני ישראל שתו מהם, ואילו המצרים הסובלים מצמא – התעלפו. היו כאן שני ניסים, נס בתוך נס: הראשון, "ההופכי הצור אגם מים" (תהלים קי"ד, ח') – המים שהם נוזלים, הפכו לצור ונעשו כהרים רמים מימיים ומשמאלם של בני ישראל. הנס השני: "חלמיש למעיני מים" (שם), אחרי שהפכו לצור חזרו ונהיו למעיני מים מתוקים.

א"כ שאנו רואים מה היה לכמה דקות שעברו בני ישראל את הים עשו להם טיול כל כך יפה ועם כל כך הרבה דברים אפילו שהיינו יכולים ללכת בארץ לא זרועה ולא לקבל כלום אפילו הכי עשה כך והכל למה? כדי שיהיה לנו טוב ונעים, ואם כן כשאנחנו מקיימים את המצוות אנחנו ודאי צריכים לעשות בהידור הכי טוב.

מובא באלף כתב (ח"א אות רי"ז) אמר אויב ארדוך אשיג אחלק שלל (טו, ט). רבינו הש"ך ז"ל בעת שאכל מזונות

הוסיפו לומר כי גם הרמז בפסוק "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון", ואולי יש להוסיף בס"ד "כי לא תמו חסדך מעולם קוינו לך" גם יש שבעה מילים ועשרים וארבעה אותיות. לרמז ג"כ כנ"ל.

אז ישיר (טו, א). פירש רש"י עלה בלבו שישיר שירה, ידוע שהיה קארלינער חסיד שהגיע לאיזה עיר וכנס לבית הכנסת אמרו לו שמסכימים שיבוא להתפלל כאן אבל בתנאי שלא יצועק כמנהגם, והנה האברך הנ"ל הסכים והתאפק, ופתאום באמצע התפילה לא יכול עוד להתאפק והתפלל בקולי קולות. אחרי התפילה ביקש מחילה, אמר הרב, אתה לא צריך לבקש מחילה, כי זה מה שרציתי, שלא סתם תצועק כי כך הנוסח, אלא מתוך הלב.

ובזה הבנתי גם מה שאיתא בגמרא ובמדרש "בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר להם הקב"ה מעשי ידי טבעו בים ואתם אומרים שירה", ולכאורה למה בני ישראל כן אמרו שירה. אלא אם המלאכים באים ומבקשים לומר שירה בלשון אמירה "ואתם אומרים" אז מעשי ידי טבעו בים וכו' ועכשיו אין הזמן לומר שירה, כי שירה צריך לבוא מתוך הלב, עלה בלבו שישיר שירה. ולא שיחשבו, זה צריך לצעוק מתוך הלב.

אז ישיר משה (טו, א). פירש רש"י דבר אחר מכאן רמז לתחיית המתים, ויש לפרש הרמז לתחיית המתים מכאן, הוא, כדפירש הבני יששכר (חודש מרחשון) את הפסוק בתהילים (פ-ג) לבני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך ולכה לישועתה לנו. לכאורה הזכירו הג' שבטים הללו שלא כסדר תולדותם ולא כסדר הדגלים. אלא הפסוק מתייחס לג' החדשים לפי סדר חינוך הבית המקדש. והנה חינוך הבית הראשון היה בתשרי לשבט אפרים, השני היה בכסלו לשבט בנימין והשלישי בנין בית המקדש יהיה במרחשון בקרוב לשבט מנשה, ובה מובן סדר הפסוק בנין הראשון הוא שבט אפרים בחודש תשרי ובנין השני בכסלו לשבט בנימין והשלישי הוא בחודש מרחשון לשבט מנשה. ע"כ. ואם כן בני ישראל יצאו ממצרים בחודש ניסן, ומחודש ניסן עד מרחשון הוא ח' חדשים, א"ז בגימטריא ח' וזהו א"ז בעוד ח' חדשים ישיר משה יהיה ביאת משיח ותחיית המתים.

זה קלי ואנוהו (טו, ב). כל המפרשים כולם מבארים שכאן ראו ממש בחוש וכולם הראו באצבע וכמו שמובא בחז"ל שאפילו התינוקות הראו באצבע שלהם כולם ראו, והנה ידוע דברי חז"ל (מס' שבת) שדרשו

עמד הרבי לפני ארון-הקודש הפתוח ואמר: "אשמנו? בגדנו? האם חלילה בגדנו בה? ולא שמרנו לו אמונים? גולנו? מימי גולנו באושביץ ובמיהדהלהאף (המחנות)? האם היה בכלל מי לגזול?... דברנו דופי? הרי בכלל לא נותר בנו כח לדיבורים. לצנו? מי היה בכלל יכול להתלוצץ שם?... כן 'סילק' הרבי את כל הפשעים שבוידי, וסגר את המחזור. אך מייד המשיך ואמר: "אבל חטאנו בחטאים שאינם כתובים במחזור. חטאנו באמונה ובטחון. האם לא הרהרנו לפעמים מרוב יאוש במחנה ה'לואי' שיבוא הקץ לסבלותי, כמה פעמים התפללו רבים מאתנו 'קח נא את נשמתי'... חטאנו ברפיון האמונה, חטאנו בחוסר בטחון...". אוי כמה נוקב זאת.

מי כמכה באלם ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהילות עשה פלא (טו, ט). יא). לכאורה צריכים להבין, איך נכנס כאן באמצע השירה המתארת את כל נס קריעת ים סוף, מילות השבח "מי כמכה באלם ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהילות עשה פלא"? היה זה מן הנכון, שרק לאחר גמר סיפור פרטי הנס הגדול – לומר "מי כמכה באלם ה' אלא הסביר הרה"ק מנשכיו זי"ע הסבר נפלא: בהקדם אמרה אחרת שנאמרה ע"י הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע. היה זה כאשר הבעל שם טוב הקדוש זי"ע חפץ מאד בהתקרבותו של המגיד ממעזריטש אליו. (אז היה עדיין נקרא ר' בער מלמד תינוקות, על שם עבודתו כמלמד תינוקות), הבעש"ט שלח אליו שליח שהגיע בדיוק באמצע שלימד את התשב"ב, ושמע איך שקורא עמם את פרק קד' שבתהילים: "ברכי נפשי את ה'". פרק זה מתאר את כל מעשה בראשית לפי סדר ברייתם. והקשה המגיד ממעזריטש לתלמידים: מדוע באמצע תיאורו של דוד המלך את מעשה בראשית ונפלאותיו של הקב"ה הוא קוטע (פסוק כד') ואומר: "מה רבו מעשיך ה', כולם בחכמה עשית וכי", ורק אז הוא ממשיך הלאה: "זה הים גדול ורחב ידיים וכי, היה זה מן הנכון שרק לאחר גמר סיפור כל הבריאה לומר ולשבח את הקב"ה: "מה רבו מעשיך ה' אלא תירץ הוא לתלמידיו: דוד המלך ע"ה כשהתחיל לתאר את כל נפלאות הבריאה, לא היה יכול לעצור בעצמו ולחכות עד סוף כל פירוט נפלאות הבריאה, ופרץ ברגש של שבח ואמר: "מה רבו מעשיך ה'". ורק אז המשיך לפרט הלאה. כן הסביר הרה"ק מנשכיו זי"ע, כשעם ישראל התחילו לומר שירה בראותם את הנס הגדול של קריעת ים סוף, לא עצרו בעצמם ובאמצע השירה פרץ מליבם דברי השבח: "מי כמכה באלם ה'". אך עדיין נשאלת השאלה: יש להבין מדוע באמת דווקא באמצע פסוקים אלו של השירה

אצל חותנו הגביר, פ"א בא אליו חמיו וחמותו שהיה יומא דשוקא, ואמרו לו להש"ך ז"ל, קח שק עם מעות, ותלך אל השוק ותקנה סחורה מה שזדמן לך, ונראה אם יש לך הצלחה בעוה"ז. והש"ך שמע להם והלך אל השוק, ונזדמנה לו מציאה גדולה שקנה סחורה בזול, ושמחו מאוד שראו שיש לו ג"כ הצלחה. ושוב היה יום שוק אחר, ובאו ג"כ לש"ך שילך אל השוק לסחור, והתיישב הש"ך ואמר הפסוק "אמר אויב", זה השטן, "ארדוף", אותו, "אחלק שלל" אתן לו ריוח גדול עד שיסחור כ"כ זמן מרובה שישכח תלמודו, ואח"כ כשישכח תלמודו, אז "תורישמו ידי", אקח ממנו המעות ג"כ, ויהיה ריק מכאן ומכאן, ולא רצה לילך שוב לסחור.

ביאר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע אמר אויב ארדוף אשיג אחלק שלל וגו' (טו, ט). וקשה איך היה פשוט בעיני פרעה כל כך שישגים ויחלק שללם. ואמר הוא ז"ל, שפרעה נודע לו הסוד שישאל נאלו בזכות שלשה דברים שלא שניו את שמו ולא את לשונם ולא את מלבושם, ועצתו היתה שירצה לפתות את בני ישראל שישורו מדרכם הטובה, ובוזה ידע בבירור שאם יעלה בידו להסירם מגדרם אז בוודאי ישיגם. וזה כוונת הפסוק: "אמר אויב ארדוף אשיג" באיזה אופן, "אחלק שלל" - הוא ר"ת שים לישון לבוש, אם יכניס פירוד ביניהם שעל כל פנים קצתם יתצו לשנות שםם ולשונם ולבושם, אז בודאי ישיג אותם, אבל לא עלתה בידו. יש ששואלים לכאורה קודם מתחילים מלחמה ואח"כ כשמנצחים אז מחלקים שלל ואיך יכולים לחלק שלל לפני שמסיימים מלחמה, אלא אמר פרעה שמעתי ממש רבינו בנערינו ובזקנינו בבנינו וכו' בצאננו ובבקרנו, ולכאורה הבהמות ילכו מאחוריהם א"כ כשאנחנו נרדוף נגיע קודם לרכושם ועל כן בואו ונרדוף לפחות נרויח את השלל, ואחר כך נלך למלחמה. והנה הפסוק ישנו חמש מיילים שמתחילות עם א' שהכוונה יש לרמז על אלופו של עולם, שהקב"ה מסתתר בכל מיני הסתרות על מנת שנתקרב אליו ולחפשו, והנה חשבנו שהמצרים רודפים אחרינו ועוד מעט ח"ו לא ישאר מאתנו אלא לחלק שלל, ולבסוף כן נשארנו ועל מה נשאר לנו לשוב בתשובה. ונורא מה שמסופר על הרה"ק בעל השפע חיים מקלויזנבורג זי"ע, על הרושם של אותה תקופה נוראה (במלחמת עולם השנייה) והוא נותר בעבודתו של הרבי בכל ימי חייו, בדרשותיו החוצבות ובעבודת התפילה המיוחדת שלו. כידוע, הרבי היה מדבר עם ה' בתפילה כבן המתחטא לפני אביו. בליל יום הכיפורים הראשון לאחר המלחמה,

אמרו בני ישראל: "מי כמכה באלם ה'". אלא שמעתי לבאר: הדנה רש"י בפסוק: "תהומות יכסימו ירדו במצולות כמו אבן", מסביר: מדוע כתוב "כמו אבן", הרי הלאה בהמשך השירה כתוב: "צללו כעופרת", "יאכלמו כקש"? אלא, דהיה ג' דרגות במצרים. ה'רשעים', אותם מצרים שהרשיעו ברשעותם, היו הולכים ומטורפים עולין ויורדין לאט לאט כמו קש עד ששקעו ומתו, 'בינונים' כאבן, ה'יכשרים' שבהם, כעופרת שנחו מיד וצללו למותם. ואם נתבונן נראה, שהפסוק "מי כמכה באלים ה'" כתוב מיד לאחר תיאורם של הג' סוגי רשעים, וממילא, כשעם ישראל ראו את הנפלאות הגדולות, ולא רק את הניסים הגדולים בעשרת המכות ובקריעת ים סוף. אלא גם איך הקב"ה מדקדק אחרי כל כך הרבה שנים 210 שנים! עם כל מצרי ומצרי לפי גודל רשעותו, כבר לא יכלו לעצור בעצמם ופרצו בדברי השבח ואמרו: "מי כמכה באלם ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהילות עשה פלא".

בנו עדיין בחיים. אמר להם: אני חוני המעגל. ולא האמינו לו. לבית ברירה הלך לבית המדרש. שמע את החכמים שאומרים: מאירות הלכותינו כבשנות חוני המעגל שכאשר היה נכנס לבית המדרש, כל קושיה שהייתה להם לחכמים, היה פותר להם. שמח ואמר להם: אני הוא! ולא האמינו לו, ולא עשו לו כבוד כראוי לו. חלשה דעתו, ביקש רחמים, ומת. אמר רבא: זהו שאומרים אנשים, או חברותא או מיתותא. על כל אחד מאיתנו מוטלת החובה להביט לדורות הבאים ולנטוע את האמונה עמוק בליבנו כדי לחיות את התקווה לתיקון והשלמה של המציאות. וגם בצד החומרי – אנו נדרשים לקחת אחריות על מצבו של העולם והדאג לדורות הבאים עפ"י האמור בקהלת רבה: "בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, נטלו והחזירו על כל אילני גן עדן, ואמר לו: ראה, מעשיי כמה נאים ומשובחים הם. וכל מה שבראתי, בשבילך בראתי, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי, שאם קלקלת, אין מי שיתקן אחריך".

נתקח מרים אחות אהרן את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים (טו, כ- כא). מנין היה להם תופים ומבאר רש"י "בתפים ובמחלות". מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה עושה להם נסים והוציאו תופים ממצרים:

ויש להתבונן, מפני מה בחרה מרים דוקא בפסוק זה מכל פסוקי שירת הים. וכי חסרות שירות ותשבחות אחרות לקב"ה? כדי ליישב קושיה זו נקדים קושיה נוספת: מדוע באמת "סוס ורוכבו רמה בים", לכאורה מה אשם הסוס שגם הוא היה צריך להטבע בים. מילא הרוכב שבא להלחם בישראל נהרג, אבל הסוס הרי אין בו שכל להבין לשם מה הוא רץ. מדוע, אם כן, הטביע הקב"ה גם אותו? ע"ז מתרצים חז"ל, שאף שלסוס אין דעה, אך מכל מקום במציאות הוא סייע לדבר עבירה בכך שעזר למצרים לרדוף אחר בניו, ולכן גם הוא נענש למדנו מכאן יסוד גדול: כל המסייע לדבר עבירה נענש כמו עובר העבירה, וכנ"ל גם להיפך - כל המסייע בידי עושי מצוה זוכה כמותם, וכמו שראינו בפרשה הקודמת שהקב"ה ציוה לפדות בכור חמור. ולכאורה במה זכה החמור מכל החיות, ובפרט שהוא חיה טמאה? אלא שכאשר יצאו ישראל ממצרים, עזרו להם החמורים לשאת את המטענים והשלל, ולא עשו להם בעיות. לכן זכו שדוקא אותם יפדו, כי כל המסייע בידי עושי מצוה זוכה כמותם. מסיבה זו בחרה מרים דוקא בפסוק זה שתוכנו שהסוס נענש כמו הבעלים, כי רצתה לרמז לבנות ישראל שכל המסייע בידי עוברי עבירה

נתבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך... "מלשון נטיעה. וידוע כי תהליך של נטיעה הוא תהליך איטי - הכנת הקרקע, חפירה, נטיעה ועד שהכול מושלם, הנטיעה מכה שורשים וצומחת. כן הגאולה, נדרשת בה הכנה גדולה וראשיתה באמונה. וכמו שהנטיעה הולכת קמעא קמעא ועולה, כן הגאולה באה קמעא קמעא. אחת המצוות הראשונות לקראת הכניסה לארץ "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל..." ומדוע? שלא יאמר אדם יש בארץ הכל אז אין צורך ליטוע בעצמנו ואפשר לשבת ולאכול ללא דאגה לדורות הבאים. מעשה עם אדריאנוס קיסר שראה אדם מבוגר שותל עץ ושאלו: "לשם מה הנך טורח?! והלא בטח שלא תוכל להנות מפירותיו". אמר לו הקשיש: "כשם שאבותי השאירו לי כך אני אשאיר לבני". ומסופר במסכת תענית דף כא. על חוני המעגל שיום אחד הלך בדרך, ראה אדם אחד שנטוע חרוב אמר לו: עץ זה, עד כמה שנים נותן הוא פירות? השיב לו: עד שבעים שנה. שאל אותו חוני המעגל: וברור לך שתחיה שבעים שנה? אמר לו אותו אדם: "עולם מלא חרובים מצאתי כפי ששתלו לי אבותי, שותל גם כן אני, לבני". ישב חוני בצד האילן, אכל פיתו ונרדם. הקיפה אותו שן סלע, ונעלם מן העין, וישן שבעים שנה. כאשר הקיץ, ראה אדם אחד שמלקט מעץ התאנים. שאל את מלקט התאנים: "סליחה האם אתה הוא ששתלת אותי? אמר לו: אני הנכד של השותל אמר חוני לעצמו: אם כן נמצא שישנתי שבעים שנה. וראה את אתונו שנולדו לה עדרים עדרים. הלך לביתו, ושאל אותם: "הגידו לי, בנו של חוני, האם הוא חי? השיבו לו: הוא נפטר אבל, בן

נענש כמותם, כמו הסוס, ומאידיך - המסייע בידי עושה מצוה זוכה, וא"כ יכולות הנשים לזכות ע"י שייטיעו בידי בעליהם ללמוד תורה ולקיים מצוות אע"פ שהן פטורות מת"ת וחלק מהמצוות, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות יז ע"א): "נשים במאי זכיין? באקרויין בנייהו לבי כנישתא, ובאתנוי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן" - נשים זוכות לחיי העוה"ב ע"י שמסייעות לבעליהן בלימודם. ואפשר, שענין זה נרמז גם בדברי שלמה המע"ה בשיה"ש (א. ט): "לסוסי ברכבי פרעה דימיתך רעייתך" - האשה תקבל שכר על עזרתה לבעלה, כשם שלהבדיל נענשו הסוסים על שעזרו למצרים.

ויורה ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים וגו' (טו, כג). לפעמים נראה לך שזה מר, קח את העצה תאמין בד' והכל ימתק לך. משל קדמון מסופר על חתול שרדף אחר עכבר לאכול את בשרו, משראה זאת העכבר החל לברוח ממנו בכל כוחו. תוך כדי מרוצתו פגש בו הפיל ששאלו אנה הוא בורח, משסיפר לו העכבר דברים כהויותן מיהר הפיל והשליך עליו רגבי עפר ובוץ עד שהוטמן כולו תחת החול, וכן משעבר שם החתול לא ראהו והמשיך בדרך מרוצתו ולא מצא מאומה. כשחזר החתול מרדיפתו בפחי נפש, הבחין ברגבי העפר המונחים על אם הדרך ומשהתבונן הבחין שזנבו של העכבר מציץ מבין החרקים, מיהר וסילק מעליו את כל הבוץ ואכל את העכבר ולא השאיר ממנו שריד ופליט. וללמדנו בא, א. לא כל מי שמשליך עליך רגבי עפר ובוץ ומלכלך אותך מתכוון לרעתך, כי פעמים שהוא מציל את חיך. ב. לא כל מי שמנקה אותך ומסלק ממך את העפר והבוץ הרי הוא חפץ בטובתך והצלתך. כי פעמים שאינו אלא זומם להמיתך. כיו"ב לדידן פעמים נראה לאדם שהקב"ה מכסהו ב'הר' של צרות, ובאמת אינם אלא לטובתו הגמורה והרי הוא מציל בזה את חייו. אין לנו אלא להתחזק באמונה שהכל לטובתנו הגמורה. מצינו במשנת ה'חפץ חיים' (ח"ח עה"ת, וירא הערה ו) על הפסוק (תהילים לב י) 'והבוטח בה' חסד יסובבנו', כמו שהנותן לחולה 'רפואה' (תרופה) שהיא מרה מאד, יעטו אותה במעטה רך ונעים (קפסולה) בכדי שלא ירגיש החולה את המרידות שברפואה, כך נמי, בכל מיני 'מרידות' המתרגשים ובאים על האדם, יתעטף ויעטוף את הצרה בבטחון ואז יומתק לו הכל, ולא ירגיש שום מרידות כלל.

ואפשר להוסיף בס"ד בך רמז שהאותיות לפני ואחרי של המילה 'והבוטח' הוא (72) בגימטריא חס"ד. וזהו והבוטח בד' חסד יסובבנו יתעטף בחסד עליון.

וישלך אל המים וימתקו המים. משה משליך עץ מר למים מרים וממתיק את המים. ללמד, שמי שמנהיג את העולם זה הקב"ה. מלמד אותנו משה רבנו: אם אתה

נענש כמותם, כמו הסוס, ומאידיך - המסייע בידי עושה מצוה זוכה, וא"כ יכולות הנשים לזכות ע"י שייטיעו בידי בעליהם ללמוד תורה ולקיים מצוות אע"פ שהן פטורות מת"ת וחלק מהמצוות, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות יז ע"א): "נשים במאי זכיין? באקרויין בנייהו לבי כנישתא, ובאתנוי גברייהו בי רבנן, ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן" - נשים זוכות לחיי העוה"ב ע"י שמסייעות לבעליהן בלימודם. ואפשר, שענין זה נרמז גם בדברי שלמה המע"ה בשיה"ש (א. ט): "לסוסי ברכבי פרעה דימיתך רעייתך" - האשה תקבל שכר על עזרתה לבעלה, כשם שלהבדיל נענשו הסוסים על שעזרו למצרים.

ויסע משה את ישראל וגו' ולא מצאו מים ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם וגו' וילונו העם על משה לאמרו מה נשתה ויצעק אל ה' ויורה ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים וגו' (טו, כג). ידוע מה שאמר רשב"י זיע"א שמי שחושב שהתורה שלנו מספרת רק סיפורים ואין בזה עומק ח"ו טוב לו שלא נברא. ולכן צריך קצת להבין מה התורה רצתה ללמדנו אנו בענין הזה? וישנו פירוש נפלא שבני ישראל יצאו ממצרים והחלו לעסוק בתורה שנמשלה למים אבל התורה, שזה המים, היתה להם מרה. ועל זה אמרו למשה רבינו מה נשתה? זו היא התורה שאמרת לנו פיקודי ה' ישרים משמחי לב. ויקרה היא מפנינים ומתוקה מדבש ונופת צופים? איך יתכן הרי התורה הזו שזה מים, מרה. ועל זה צועק משה לה' וה' מורה לו עץ שזה לשון עצה ומהי העצה וישלך אל המים, רוצה לומר שאם האדם רוצה להרגיש את המתקוה של התורה צריך להשליך את כולו לתוך המים שזה התורה ואזי וימתקו המים, שכמו שאם האדם טובל במקוה ומשאיר ארון בחוץ, הטבילה לא טבילה. וכן אפילו שעה אחת בחוץ חייב לחזור ולטבול שוב, כך זה בלימוד התורה שאם האדם רוצה להנות ולהרגיש את המתקוה בתורה חייב להיכנס ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו לתורה ואם האוזן ממשיכה לשמוע שירים לא יפיע אז הוא לא נכנס בכלל לתורה וכאילו כולו בחוץ וכן אם הפה ממשיך לדבר לשון הרע או שהעין ממשיכה לראות דברים אסורים אזי הוא כולו מחוץ לתורה ולעולם הוא לא ירגיש את המתקוה שבתורה.

ומשל למה הדבר דומה, לאדם מסוים שהוזמן לסעודה חגיגית עם מיטב הפאכלים והמעדנים, והאדם הזה אכל שתי מנות פלאפל והלך לסעודה ואכל מעט והפסיק. והנה ניגש אליו בעל הבית ואומר לו תאכל אין צורך להתבייש, אמר לו המזומן תשמע אני לא רוצה לפגוע בך אבל האוכל הזה ממש לא טעים לי, הפלאפל

אניפולי הוא יעזור גם לך, וכן היה, תיכף כשיצא האיש מחדרו של הצדיק הרגיש שהוא הולך ומבריא ונתרפא רפואה שלמה.

כי אני ד' רופאיך (טו, כו). שמעתי מאמנו"ר שליט"א שהיה מרגאל בפומיה דר' יהוד"לע הורביץ זצוק"ל לומר בשם החתם סופר זצוק"ל, שפירש הקרא בתהילים (קז-כ) "ישלח דברו וירפאם וימלט משחיתותם", כי הקדוש ברוך הוא באמת לא יחפוץ במות המת כי אם בשונו מדרכו וחיה (יחזקאל יח-כג), והרבה שלוחים למקום, ועל כן הוא מצווה לעבדיו הרופאים שירפאו את החולה, והמה בחמתם על ידי סמים שונים סמי דחיי יפעלו זאת, אבל אין בידם הרפאות לגמרי שיהיה בריא אולם, כי עוד נשאר הסמים המרים המזיקים להגוף בו ואין כח בידם להעלות ארוכה לזה, כי אם יוסיפו סממנים, גם מאלו לא יסולק כח המזיק, על כן רק הקדוש ברוך הוא בעצמו יוכל להושיע מזה. והיינו ישלח דברו, המה שלוחיו, וירפאם מעיקר החולה, אבל וימלט הוא משחיתותם, מה שהשחיתו הרופאים, מזה ימלט הקדוש ברוך הוא בעצמו את החולה.

דתן ואבירים. בבאר מים חיים כתב (יד, כט) בשם חז"ל, שדתן ואבירים נשאו במצרים, ולא יצאו ביחד עם בני ישראל (גם מובא בתרגום יונתן על הפסוק "ויאמר פרעה לבני ישראל", שאין פירושו בשביל בני ישראל רק לבני ישראל ממש, שאמר לדתן ואבירים שהיו מבני ישראל, שנשתיירו במצרים), ואחר כך כשראו הניסים הגדולים התחרטו על פעולתם, ורצו להתאחד עם בני ישראל, ונקבע הים עוד פעם רק בעבורם, וכן כתב הבאר מים חיים בפ' קורח (ד"ה המעט), וכן כתב במחזור רב פנינים לשביעי של פסח (ניסי הים אות יט), ולכאורה צריך ביאור קצת, דאם לא רצו דתן ואבירים לצאת ממצרים, אם כן למה לא מתו בשלושת ימי אפילה, ביחד עם שאר רשעי ישראל, שלא רצו לצאת ממצרים. ובספר עדות ביהוסף תירוץ דהנה, כאשר ביקש משה מפרעה להוציא את בני ישראל ממצרים רק לשלושת ימים, לא היה ביכולת של משה לצוות את בני ישראל כלים ובגדים מאת המצריים, שכן בשביל שלשה ימים לא היתה הטירחא הזאת כדאי להם, ועל כן הוצרך למשה למסור להם בסוד, כי לא ישובו עוד למצרים, ולכן נאמר דבר נא "באזוני" העם, היינו שבחשאי תלחש להם באזניהם, כי אין זה רק לשלושה ימים, אלא לצמיתות, וילכו לשאול כלים וכו', אבל דתן ואבירים הרי היו מוסרין ומלשינים, ולכן נזהרו הכל מפניהם ולא גילו את הסוד להם, ועל כן לא יצאו ממצרים, בסברם שיוציאים רק לשלושה ימים, ולא רצו

רוצה להמתיק את המר שלך תסתכל על המר של החבר שלך.

סיפור יפה לט"ו שבסט: על הדרך של הגאון רבי אברהם אבן עזרא להודות להקב"ה מתוך צורך - לברך ברכה לאחר שהרגשנו מהו חסרון בלעדי הטוב שהשפיע עלינו הקב"ה. מסופר שהגאון רבי אברהם אבן עזרא זצ"ל (אחד מפרשני התנ"ך וגדול המשוררים בתקופת הגאונים) רצה לברך ברכת "פוקח עיוורים" ככוונה גדולה. אך מכיוון שהוא רואה ב"ה, הרי שאיננו מסוגל להבין את הצורך בראייה כי רגילות היא אצלו. מה עשה? בבוקר אחד הלך כשעיניו סגורות מביתו ועד לבית הכנסת. ולאחר שהוא חש מה סג-נהור (=עיוור) מרגיש פקח את עיניו וברך ככוונה גדולה: "ברוך אתה ה' אלוקיני מלך העולם פוקח עיוורים". למרות גאונותו המופלגה היה עני מרוד ובאחד משיריו אף כתב על ביש מזול כך: אילו הייתי מוכר נרות - לא הייתה שוקעת השמש. אילו הייתי מוכר תכריכים למת לא היו מתים בני האדם. מסופר בהמשך לזה: שאחד מתלמידיו רצה לעזור לו כלכלית אך ידע שהגאון יסרב לקחת ממנו. מה עשה? פיזר באשמורת הבוקר מטבעות בדרך לבית הכנסת בתקווה שהאבן עזרא ימצא אותם. אך דווקא באותו היום ניסה ר' אברהם לחוש את צערו של העיוור ולברך "פוקח עיוורים" ככוונה גדולה... ביש מזול כבר אמרנו? אנחנו לפני ט"ו שבסט, כמה עלינו להודות להקב"ה לברך ברכות על השפע והטוב שהשפיע עלינו הקב"ה... אין צורך להרגיש את החיסרון...

כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשם עליך כי אני ה' רופאך מסופר על הרה"ק רבי מרדכי מנעשכי זצ"ל שפעם בא אליו חסיד אחד שהיה חולה אנוש וכבר הרבה לעסוק ברופאים ורפואות ולא הועילו כלום, והלה בא לשאול בעצתו ולבקש ברכתו, אמר לו הצדיק תיסע לפרופסור שבעיר אניפולי והוא ירפאך. לא התמהמה החולה אף רגע, שכר תיכף עגלה לנסוע לאניפולי ותיכף בבואו לשם, התחיל לחקור ולדרוש היכן דר כאן הפרופסור, תמהו עליו אנשי העיר ואמרו: שום פרופסור וגם דוקטור אין כאן. עמד האיש כמשתומם והתפלל מאד, הייתכן שיוציא הצדיק מפיו דבר שלא היה בעולם כלל? לבית ברירה נסע חזרה ובא שוב לבית הצדיק מנעשכי וסיפר לו שאין באניפולי לא פרופסור ולא רופא ולא כלום, שאל אותו הצדיק ואם כן מה עושים אפוא האנשים הדרים באניפולי? אם חלילה אחד מהם חולה, השיב לו החסיד מה יוכלו לעשות? אין להם ברירה אלא לבטוח בהשג"ת שהוא ברוב חסדיו ירחם עליהם וירפא אותם. אמר לו הצדיק: זהו הפרופסור מאניפולי שאמרתי לך, ומי שעוזר לבני

אלא מאי זה דתן ואבירם גם ידעו שכדי לדבר לשון הרע ולעשות מחלוקת אפילו בדבר קטן כבר יכולים להבעיר אש מחלוקת, ואפילו שאינו אמת, אם יהודי יראה פירור בחוץ ויגידו לו תראה משה אמר שלא ירד בשבת מן הנה אתה רואה הוא לא צודק והנה זה כן ירד, אע"פ שיאמר אבל זה לא כמו כל יום, זה כבר לא יעזור מיד יתלחשו הרב לא צודק ויהיה מחלוקת ולשון הרע.

ואולי לכן קיבלו הציפורים שכר עבור שאכלו שם את הפירורים, כי על ידם נמנעו מלדבר לשון הרע, ולא התחילו במחלוקת

כשהציפורים אכלו את המן של "דתן ואבירם". א"כ איזה נס נהיה לנו שנודע לנו מזה והרי אף אחד חוץ מדתן ואבירם לא ידע בכלל ישראל שהם שמו כי למחרת כבר לא ראו זאת כי הציפורים כבר אכלו זאת אלא מאי? מי שעובר עבירה בסתר נפרעין ממנו בגלוי, וגילו לנו חז"ל זאת שדתן ואבירם חטאו בזה.

אחד מהטעמים לנתינת מזון לצפרים. מובא במאמר קדישין בשם ר' מאיר מפרימשלאן זיע"א מבאי טעם נכון על מנהג ישראל שבשבת פרשת בשלח משליכין מזונות לציפורים, כי פרשת המן הוא בפרשת בשלח ושם כתיב ויאמר משה וכו' היום לא תמצאוהו בשדה ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו, ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו, ויש לדקדק הלשון 'ולא מצאו' כאילו נאבד מהם המן והרי לא ירד כלל בשבת. אך ידוע שהאנשים שיצאו ללקוט היו דתן ואבירם, שהיה מנהגם לבטל את דברי משה רבינו ע"ה, והלכו ושטחו מן שהיה להם מערב שבת, על השדה, ואמרו לישראל ראו ששקר דובר לכם שלא ירד מן בשבת, בואו אתנו ונראה לכם מן על פני השדה, אך בתוך כך אכלו הציפורים המן אשר שטחו הם ולא נמצא דבר. על כן המנהג לזרוק לציפורים מזונות בשבת שירה לקבל שכרם. ודפח"ח.

והנה ידוע דגלות מצרים נקרא בספרי הקבלה "גלות הדיבור" מפני כמה טעמים, א. מאברהם אבינו שאמר "במה אדע" או מיוסף שהביא "דתם רעה" ולכן התיקון הוא בפסח שזה פה סח כהלכתו, שמדברים מהללים את ד'.

בפרשת מצורע מבואר שמביאים שתי ציפורים לטהרה ובגמרא מסכת ערכין (דף טו, ב:) אמר רבי יהודה בן לוי מה שתנה מצורע שאמרה תורה יביא (ויקרא י"ד-ט) שתי ציפורים לטהרתו? אמר הקב"ה הוא עושה מעשה פטיט לפיכך אמרה תורה יביא קרבן פטיט. ולכאורה למה לוקחים שתי ציפורים!! ייקח ציפור אחת, וישחט אותה. מבאר בעל האפיריון, חס וחלילה ... עוד עלול האדם שחטא בלשונו וקיבל צרעת לחשוב "אם חטאתי

לטרוח על כך, ונמצא שבאמת היו מוכנים לצאת ממצרים, ורק לא יצאו משם שלא נתוודע להם זאת, ולכן נשארו בחיים בשלושת ימי אפילה (ואף על פי שהיו מוסרים ומלשינים, מכל מקום במכת חושך לא נענשו רק אותן שהיו בהם החטא שלא רצו לצאת ממצרים, ודו"ק) ובפירושו הרא"ש (י, כב) כתב, שאף על גב שהיו רשעים, לא נתיאשו מן הגאולה.

בחלק מקהילות ישראל נהגו בשבת שירה פרשת בשלח לפזר סולת לציפורים על פי המדרש בילקוט שמעוני. כתוב בפרשה "...ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו". הצדיק ר' מאיר מפרימישילן שאל: מדוע כתוב בפסוק "ולא מצאו"? הרי בשבת כלל לא ירד מן, ולכן היה צריך להיות כתוב "ולא היה", כי זה לא דבר שאבד שיש בו עניין של מציאה? אלא, הסביר את דבריו באמצעות דברי המדרש בילקוט שמעוני: בשעה שאמר משה רבינו לעם, כי בשבת לא ירד מן ועליהם ללקט ביום השביעי להם משנה, זממו דתן ואבירם בלבם מחשבת רשע, להראות לעם שמשה אינו דובר אמת, ואז אמרו לעם משה רבינו טועה! בשבת בבוקר כשתקומו משנתכם אתם תראו שירד מן כמידי יום ביומו. מה עשו אלו הרשעים? בשבת בבקר השכם, קמו דתן ואבירם בחשאי ופזרו מסביב לאוהלי ישראל – מן שאספו ביום שיש, וכך חשבו שכשישראל יקומו בבוקר ויראו שירד מן, יחשבו עם ישראל שמשה אינו דובר אמת. מה עשה הקב"ה כדי להפר עצתם? שלח להקות ציפורים למחנה בני ישראל בבוקר יום השבת ואכלו הם את כל המן עד שלא נשאר ממנו כלום. וכשקמו בני"א כן ראו שאין מן והסכימו כי אכן משה דבר אמת! ולכן כתוב "ולא מצאו" שלא מצאו את המן כדברי דתן ואבירם. על פי מדרש זה נהגו בקהילות ישראל בכל שבת פרשת בשלח לפזר סולת לציפורים כדי לתת להם שכרם על המעשה הטוב שעשו.

ולכאורה הקושיא צועקת מאליה האם מה עשו דתן ואבירם הם הלכו ושמו את העומר מן לכלל ישראל בשבת כדי להוכיח שמשה רבינו ח"ו אינו צודק, ובואו ונחשוב חשבון פשוט, שאפילו אם דתן ואבירם חילקו לכל היהודים מן נמצא שליד כל דלת לא היה אפילו חצי פירור, כי לכל בן אדם ירד עומר אחד, והנה דתן ואבירם אם לקחו את העומרים שלהם וגם את המנה כפולה של שבת אז ביחד זה ארבע עומרים, וזה פיזור, ולמה שהיהודים יחשבו שדתן ואבירם צודקים, הא בכל יום יורד עומר לכל נפש, והיה הרים של מן בחוץ, איך בני ישראל יחשבו שהם צודקים בכלל?

וגם אם דתן ואבירם לקחו את העומר שלהם ופזרו זאת נמצא שהם היו בתעניית, מכאן רואים גם רשעותם.

צא ולמד ממרה שהורה למשה דבר מר והשליך למים ונמתקו המים שנאמר (שמות טו, כה) ויורוהו ה' עץ וישלך אל המים אי זה היה רבי נתן אומר ירדינו היה רבי יהושע אומר של ערבה היה רבי אליעזר המודעי אומר של זית היה מכל מקום עץ מר היה והמתיק המים המרים וכך משה לא קנטר אלא באז ובמה שסרח תיקן מעשיו ואמר אז ישיר משה.

א"כ מצינו שמה שגם הפגם היה בדיבור ותיקן בדיבור. ומובא בספרים הק' שעד שבני ישראל לא התפלל אל ד' אז היה שם במצרים גלות הדיבור שלא יכלו להתפלל כדבעי עד ש"וישמע נאקתם" ואז קיבלו את הפסח שיהיה פסח כהלכתו.

באו דתן ואבירים עכשיו ורוצים להכשיל כלל ישראל שידברו על משה ועל אהרן לשון הרע, עד שכבר תיקנו בדיבור הם רוצים להכשיל רח"ל, באו הציפורים שהם אכלו זאת ולכן לקחו ומנעו את הדיבור הרע, ומשלמים להם את החיטים כיון כשאוכלים אין משיחין בשעת הסעודה, ואז גם כן נלקח הדיבור והצפזוף שלהם, אבל לזכור מהציפורים שמילים טובות כן צריך להגיד.

ושמעתי מאחי בעל זרע אברהם שליט"א בדרך צחות לבאר "מתו אחיו מחמת מילה" לפעמים אומרים מילה לבן אדם והוא נפגע מאוד חזק ואז נפסק כל האחוה וריעות וזהו מתו אחיו האחוה נפסקה מחמת "מילה – דיבור" אחד.

כמה עלינו להיזהר, ולכן אנחנו שבת שירה, לדעת שהדיבור יכול להיות שירה ורח"ל להיפך ולזה צריכים להיזהר בכל דיבור ודיבור.

וירום תולעים ויבאש. ולכאורה למה לציפורים נותנים שכר עד היום, והנה לתולעים לא נותנים כלום, אלא התשובה הוא כי התולעים קיבלו כבוד שראו אותם שם המופת איך שמיד נהיה תולעים, אבל הציפורים לא קיבלו כלום אז נפרעין עד היום הזה.

והנה למה מקבלים הציפורים כל שנה את התשלום והרי הצפרדעים נכנסו לתנור ולא ראינו שקיבלו כל שנה תשלום, אלא אמר כבר הרה"ק רבי דוד מטאלנא ז"ע שלמה הכלבים מקבלים כל פעם כל הדורות שכר בגלל אביהם ששתק בליל פסח, אלא מכאן שלשתוק יותר קשה מליכנס לתוך התנור, וא"כ מה הציפורים עשו הם אכלו את הפירורים כדי שכלל ישראל ישתקו ולא ידברו, וע"כ כל שנה מקבלים שכר.

ויראו בני ישראל ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא ויאמר משה אלהם הוא הלחם אשר נתן ד' לכם לאכלה. כששאלו אחד את השני, מה אמר משה הוא הלחם אשר נתן ד', אלא יש לומר דיודע הגמרא

בלשוני, גוזר אני על עצמי שתיקה, ויותר לא אדבר". זה מה שמביאה הגמרא (מסכת חולין פט, א): אמר רבי יצחק מאי דכתיב (תהילים נח-ב): "האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם" מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם יכול אף לדברי תורה תלמוד לומר צדק כשאתה אומר דברי תורה תדברון - שם תדבר. לכן ציותה התורה להביא שתי ציפורים. ציפור אחת שוחטים כדי לומר, שאת הדיבורים האסורים תעשה כאלם - שם תסגור את הפה שלך... - שם אל תדבר, אל תעשה מעשה פטיט - מעשה ציפורים... אבל כשאתה מדבר בדברי תורה - צדק תדברון... לכן לוקחים את הציפור, ומשחררים אותה על פני השדה, לומר לבן-אדם - שם תדבר דברי תורה... כשאתה מגיע לדיבורים מותרים - דיבורים של תורה, דיבורים של תפילה... שם תדבר. ממילא, את הציפור השנייה, משחררים על פני השדה, כדי שהאדם ידבר. כן מובא במהרש"א במסכת ערכין: למה הוא מביא שתי ציפורים? לומר לאדם - מות וחיים ביד לשון מראים לו שאת הציפור האחת שוחטים, אז זה מות ביד הלשון... אל תדע לך, יש גם חיים ביד הלשון. לכן לוקחים את הציפור החיה, ומשחררים אותה על פני השדה, לומר לאדם - הנה, הפה הזה שמדבר דברי תורה - אותו תפתח.

הנה אצל יוסף מצינו "דבתם רעה" הביא אותו למצרים. והנה בכלא אמר "מדוע פניכם רעים היו" זה מה שהביא אותם שהוא יפתור אותן לחלום, אבל המילים "זכרתי והזכרתי" עיכב היציאה. א"כ ישנו דיבר שמקרב אותך לגאולה או מרחק.

והנה משה רבינו מובא במדרש בפרשתנו על הפסוק וז"ל "אז ישיר משה" הדא הוא דכתיב (שיר ד, יא) נופת תטופנה שפתותיך אמר משה רבון העולמים במה שחטאתי לפניך בו אני מקלסך אמר רבי לוי בר חייה משל למדינה שמרדה על המלך ואמר המלך לדוכוס שלו נלך ונלחם בה אמר לו דוכוס אין אתה יכול החריש המלך והלך בלילה בעצמו וכבשה ידע דוכוס עשה עטרה והביא למלך אמר לו העטרה הזו למה אמר בשביל שחטאתי בדבר ואמרת לי אין אתה יכול כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא יודע אני שחטאתי לפניך באז שנאמר (שמות ה, כג) ומאז באתי אל פרעה והרי טבעת אותו לים לכך אני משבחך באז הדא הוא דכתיב אז ישיר משה בא וראה דרך הצדיקים במה שהם סורחים הם מתקנים הוי נופת תטופנה שפתותיך כלה ממי הם למדים מן הקדוש ברוך הוא שבדבר שהוא מכה הוא מרפא שנאמר (ירמי' ל, יז) כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך ממכות שאני מכה אותך מהם אני מרפא אותך מנין תדע כי מן הקדוש ברוך הוא

ויעשו כן בני ישראל וילקטו המרבה והממעט: וימדו בעמר ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר איש לפי אכלו לקטו. אם בן ישראל לקח הרבה או מעט כשהגיע הביתה היה בדיוק כפי השיעור, עומר עשירית האיפה, ולכאורה בשביל מה היו צריכים לאסוף עומר היו יכולים לקחת פיזור והיה מתמלא ממילא, אולי כדי לעשות השתדלות.

וזה שצריכים לעמול גם כהיום, הפרנסה עושים השתדלות, ואע"פ שהשתדלות אינו עוזר אלא מה שמחוייבים עושים, אבל זה לא עוזר לעשות יותר כסף בדיוק כמו שהיה במן.

ובכלי יקר מובא ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר. בעקידה כתב וכן מהרי"א כתב שזה מופת על שכל מזונותיו של אדם קצובים לו לכדי חייו, וכשיצא האדם מן העולם המרבה בנכסים לא העדיף כי לא במותו יקח הכל, והממעט בנכסים לא החסיר כי ה' נותן לכל בשוה די מחסורו, ומטעם זה נעשה נס במן במדידה שמצאו כולם בשוה והנותר ליום המחורת ירם תולעים, כי זה מורה שכל מה שהאדם רוצה להותיר ליום המחורת הוא דבר כלה ובלה וסופו לרמה ותולעה, וכל מה שעוזב מהונו הוא לאחרים ואולי לנושא אלמנתו כי יעזוב לאחרים חיל וחומה אשר בנה ואשר נטע, ולא לו יהיה הזרע אשר זרע בעמל ואון, לכך נאמר איש לאשר באהלו תקחו לצורך אהלו להביא שבר רעבון ביתו: וע"כ לא נתנה התורה כ"א לאוכלי המן, כי זה הדרך אשר דורכים בו כל העוסקים בתורת ה' המואסים המותרות אשר סופם לרמה, חוון ממה שהותירו ליום השבת לא הבאיש ורמה לא היתה בו, כי זה מופת על מה שהאדם מותר מן מאכלו ליום שכולו שבת לעה"ב ע"י שמאכיל מלחמו לרעבים זה הדבר הקיים נצחי ולא הבאיש, ודי רמז כזה ליראי ה' וחושבי שמו ולא יבינו כל רשעים והמשכילים יבינו לאחריתם, ולהערה זו צוה ה' להניח צנצנת המן למשמרת לפני העדות מקום הלוחות להודיע שלא נתנו עדות הלוחות כ"א לאוכלי המן.

ג' בשלח כבר הנהיגו הסגולה של הרמ"מ מרימנוב ז"ע לומר זאת שנים מקרא ואחד תרגום, ולכאורה כבר כתוב בפוסקים בשולחן ערוך (א' ה') כי ראוי לומר בכל יום את פרשת המן. על כך כתב רבינו בחיי: "כל האומר פרשת המן בכל יום - מובטח לו שלא יבוא לעולם לידי חסרון מזונות". התשב"ץ כתב בשם הירושלמי: "כל האומר פרשת המן בכל יום - מובטח לו שלא יתמעטו מזונותיו", והוסף התשב"ץ: 'ואני ערב', כיוון שבכך יזכור תמיד לאן עליו לפנות בבוא אליו מחסור בפרנסה.

השם גבולך שלום חלב חיטים ישיבעך, אם יש שלום יש חיטים פרנסה, והנה כשאחד שאל לשני מן הוא כי לא ידעו מה הוא, ואחד דאג לשני ודייקא כתוב איש אל אחיו שהתנהגו באחזה, אמר משה הוא הלחם אשר נתן ד' לכם לאכלה, אם יש אחדות ויש שלום זוהי הלחם שנתן ד' לכם לאכלה.

וזהו ידוע ופשוט כי אם יש לאדם אמונה יש שלום כי אין שייך מחלוקת אם מאמינים, ולכן ויאמרו איש אל אחיו מן הוא כי לא ידעו מה הוא (טו, כט). שמעתי מהרה"ח ר' משה רוט שליט"א ידוע דמצות האמונה, הוא להאמין בבורא ית', והרמב"ם כתב דתכלית הידיעה הוא שלא נדע, וזה יש להעמיס הכוונה בפסוק שאמרו בני ישראל איש אל אחיו "מן הוא" האותיות נוטריקון "אמונה", שאמרו, יש לנו אמונה, 'כי לא ידעו מה הוא', כי אין לנו ידיעה, ותכלית הידיעה הוא שלא נדע. וזהו אחדות ואמונה זה מה שמביא הפרנסה, ולכן כשדתן ואבירים לא האמינו ורצו להכשיל את בני ישראל נגד משה רבינו ורצו להוסיף מחלוקת, ולכן באו ציפורים ואכלו זאת.

וירום תולעים ויבאש. לכאורה התולעים שאכלו את הנותר של המן ומי שהותיר מן הבאיש. ולא רואים שנותנים להם משהו ורק לציפורים קיבלו שכר על זה שאכלו מה שדתן ואבירים הותירו ופיזרו? ואולי יש חילוק בין התולעים לציפורים, התולעים עשו קידוש ד' שראו ממש, בכל יום אם השארת מצאת תולעים. וע"כ השכר לא רואים, אבל העופות לא ראו שהם אוכלים כי הגיעו לפני שיצאו בני ישראל לחוץ, כדי שדתן ואבירים לא יצא מזימתם. וע"כ מפרסמין עושי מצוה, ובפרט שהם עשו בצינעא.

ור' צבי מאיר זילבערברג שליט"א ביאר שלמה קצף משה והיה צריך לשמוח שבאמת היה נס ומי שלא שומע בקול ד' נענש, אבל הוא קצף על זה שהרסו את האמונה, כי עכשיו כל אחד ירצה לראות באם הוא לא מתנהג כשורה מיד מקבל עונש.

ובמשך חכמה מבאר שעד עכשיו היה אמונה והיה נסיון כל יום אולי להשאיר ומעכשיו שראו שיש עונש לא היה כבר נסיון להשאיר כי הבינו שאין כלום ממה להשאיר כי זה נהיה תולעים.

והנה והמן כזרע גד ע"ד הרמז המן הוא פרנסה איך מגיע הפרנסה ע"י כזרע גד זרעים הוא אמונה (כמובא שמסכת זרעים הוא אמונה) והנה גד מלשון דיבור (מגיד) ואם נדבר מעניני אמונה בוודאי נקבל פרנסה ברווח.

הטעם לכך הוא בדברי ה"ט": "כדי שיאמין האדם שכל מזונותיו באים בהשגחה מלעילא".

ב"ספר הישר" לרבינו תם מובא כי "עיקר כל המידות טובות הוא האמונה והביטחון, היינו שיאמין באמונה שלמה שהבורא יתברך שמו הוא המנהיג ומשגיח בכל עת ורגע ונותן לכל אחד די מחסורו ואין שום אדם יכול לנגוע במה שמוכן לחיבורו אפילו כמלוא נימא. ועל ידי זה יבוא לביטחון – שליבו יהיה נכון ובטוח בה', שכל מה שמוכן לו מהשם יתברך יבוא לידו ממילא בלי שום טורח ולא יבלה ימיו בטרדות והבלים להרבות הון ולהעשיר, כי הוא מאמין ומובטח שאין ביכולתו כלום, רק מה שקצוב לו מן השמים כן יהיה לא פחות ולא יותר".

רבינו בחיי מבאר מדוע הקדוש ברוך הוא הוריד לבני ישראל את המן בלילה: "היה משכימים ומוצאים מזונותיהם מוכן להם בלא כל טורח, כדי ללמדם כי ההולך בדרכי ה' ימצא את מזונותיו ללא כל טרחה ויגיעה".

ה'מטעם ברורה' הוסיף: 'להורות שריבוי ההשתדלות לא יועיל מאומה'. כמו שבמן, 'המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר', וסוף דבר העלה כל אחד בידו 'עומר לגולגולת' כמו שנקצב לו מן השמים. 'ומזה ילמד האדם שריבוי ההשתדלות לא יתן לו ולא יוסיף לא מאומה, ולא יתרבו מזונותיו עבור זה, ולא ידך אף אם לא ירבה בהשתדלות ישלים לו הבורא מזונותיו כפי הנקצב לו".

להיפך: החיסרון באמונה מביא על האדם היפך הברכה. ה'חידושי הרי"ם מבאר כי ה' ציווה להשאיר מהמן למשמרת לדורות, כדי שהכל יראו שהשם יתברך משפיע בלי הפסק ומכין מזון ליראיו, ובכך שהם רודפים אחר פרנסתם בפחד ובדאגה שלא יחסר לחמים, ואין להם ביטחון בהבורא ב"ה המשגיח האמיתי, הן ומפרנס בריותיו בלי הפסק כלל, אזי עושין פגם בהשפע ומתיששין כוחו של מעלה, שיהיה נפסק השפע באמת, וגורמים שיבואו לידי חיסרון".

"מדרך אכילת הציפור שבגשתו אל המאכל הריהו מכופף את ראשו, מכניס המאכל ומיד מרים את ראשו כלפי מעלה, שוב מרכין ראשו וחוזר ומעלהו וחוזר חלילה. ללמדנו, שבענייני פרנסה אף שעלינו 'להשתדל', מכל מקום נזכור תמיד להרים תיכף ראשינו ועינינו למרום, לדעת שסוף דבר הקב"ה הוא הממציא לנו הפרנסה".

ואולי אפשר להמליץ שאפילו שבכל יום שאומרים זאת זוהי מובטח לפרנסה, אבל דייקא ביום ג' שנכפל בו כי טוב, אז אפילו כשהולך לך טוב אז תתאמן באמונה שלימה כדכתיב "להגיד בבוקר חסדך ואמונתך

בלילות", וזהו שנים מקרא ולמה כי התרגום זה אחד התכלית הוא לדעת שהכל מאת האחד יחיד ומיוחד. וזוהי העובדת להאמין כי הכל נסתר כאן, וידוע שיש טל מלמעלה ומלמטה המן באמצע כי מן הוא אמונה וזוהי ההסתרה של אמונה כי הכל עטוף, וכלי אמונה לא יכולים להחזיק מעמד, וכתב הרב דן מחבר שליט"א שלכן מצות הפרשת חלה נצטוו בה תיכף בכניסתם לארץ ולא לאחר ירושה וישיבה כמו שאר המצוות התלויות בארץ (רש"י במדבר טו, יח) כי כשנכנסו לארץ נפסק המן, ולכן ציוה הקב"ה להפריש חלה מן העיסה. וראה זה פלא: אם נפריש מספר חל"ה (43), מהמילה עיס"ה (145), נשאר מספר אמונה (102).

קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העומר מן והנח אותו לפני ד' (טז, לג). מובא בבית אהרן להרה"צ מפאטיק זצ"ל לכאורה למה צוה השי"ת להניח צנצנת מן למשמרת למען יראו את הלחם, הלא הכל יודעים שהשי"ת הוא הון ומפרנס לכל בכל הדורות. אך הענין כי שתי הוראות גדולות יסודי האמונה היו במן שצריך ללמוד לכל דרכי החיים. א) "איש אל יותר ממנו עד בוקר", ואם הותיר נעשה תולעים ויבאש, זאת היתה הוראה גמורה שאל ידאג אדם דאגת מחר ויבטח בד' שנתן לו מזונו היום שיומין לו מזונו גם מחר. ב) "לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר", כי משה אמר שיהיה עומר לגולגולת, והיו אנשים שרצו לקבץ הרבה ועבדו שעות יותר ולקטו כל היום, וכשבאו לביתם וימדו בעומר ולא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר, זאת היתה הוראה גמורה שאל יעסוק אדם במו"מ יותר מדי כדי להרבות רכושו וימעט על ידי זה מתורה ותפלה, כי סוף כל סוף לא יהיה לו יותר מהקצוב לו מן השמים.

ושמעתי לספר בשם החפץ חיים זצ"ל שעשיר אחד התייעץ עמו, היות שיש בידו לקנות סחורה הרבה במחיר השווה אם יפנה לזה לעשות עסק חדש, כדי להרבות רכושו. הראה לו החפץ חיים חביות יין של מאה לוג וא"ל חושב אתה אם נעשה לחביות הרבה קראען (בַּרְזִים) יוציאו יותר יין, לא, כי החבית לא תוציא יותר ממאה לוג, רק העבודה תהיה גדולה יותר, כן אתה לא תרויח יותר מעסקי הרבה, רק מה שקצוב לך מן השמים, ולמה תעבוד בחנם, יותר טוב שתעסוק יותר בתורה ותריוח חיי עוה"ב. וע"כ הניחו צנצנת מן למשמרת למען ילמדו שתי הוראות חשובות הנ"ל בדרך האמונה בכל דרכי החיים.

מובא בתורה לשמה שאלה ס"ג להבן איש חי והרב הק' המקובל ר' יוסף חיים זי"ע מבגדד בעה"מ "בן איש חי",

נותן לכל בשר די מחסורו, ומטעם זה נעשה נס במן במדידה שמצאו כולם בשוה והנותר ליום המחרת ירם תולעים, כי זה מורה שכל מה שהאדם רוצה להותיר ליום המחרת הוא דבר כלה ובלה וסופו לרמה ותולעה, וכל מה שעוזב מהונו הוא לאחריים ואולי לנושא אלמנתו כי יעזוב לאחריים חיל וחומה אשר בנה ואשר נטע, ולא לו יהיה הזרע אשר זרע בעמל ואון, לכך נאמר איש לאשר באהלו תקחו לצורך אהלו להביא שבר רעבון ביתו. וע"כ לא נתנה התורה כ"א לאוכלי המן, כי זה הדרך אשר דורכים בו כל העוסקים בתורת ה' המואסים המותרות אשר סופם לרמה, חוץ ממה שהותירו ליום השבת לא הבאיש ורמה לא היתה בו, כי זה מופת על מה שהאדם מותר מן מאכלו ליום שכולו שבת לעה"ב ע"י שמאכיל מלחמו לרעבים זה הדבר הקיים נצחי ולא הבאיש, ודי רמז כזה ליראי ה' וחושבי שמו ולא יבינו כל רשעים והמשכילים יבינו לאחריהם, ולהערה זו צוה ה' להניח צנצנת המן למשמרת לפני העדות מקום הלווחות להודיע שלא נתנו עדות הלווחות כ"א לאוכלי המן.

גם כן נשאל האם בירכו בני ישראל על המן היות וירד מן השמים, ולכאורה לא נצרך לבירור ע"י הברכה, וכן אם בירכו מה ברכה בירכו עליו, ויענה: "הן אמת שע"י הברכה יש בירור למאכל הגדל מן הארץ, אך גם אם לא נצרך לבירור כגון המן שירד מן השמים צריך לברך בעבור הודאה ושבח וע"י זה משתלשל שפע בכל העולמות". ובהדיא איתא בגמ' (ברכות מח) אמר ר' נחמן משה תיקן לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם מן, ונמצא שהיו מברכים ברכת הזון לאחר אכילת המן, וממילא שמעינין שגם ברכה ראשונה היו מברכים מק"ו. ומה ששאלתם כיצד היתה הברכה שלו (שהרי אי אפשר לומר עליו "המוציא לחם מן הארץ"), הנה נמצא במאמרי השבתות להרמ"ע ז"ל שלעתידי בסעודת ליתן יוציאו את צנצנת המן ויאכלו ויברכו "המוציא לחם מן השמים", ונראה לפי"ז שישאל היו מברכים על המן "הממטיר לחם מן השמים", כמו שישנא דקרא דכתיב "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים".

וירם תולעים ויבאש (טז, כ). זה מקרא הפוך, שבתחלה הבאיש ולבסוף התליע, כענין שנאמר (בפסוק כד) ולא הבאיש ורמה לא היתה בו. וכן הוא הדרך לכל דבר שהוא מן המתליעים. לשון רש"י. ומבאר הרמב"ן שאלו היה המן מתליע בדרך הטבע כדרך שאר המתליעים, היה הדבר כן, אבל זה שהתליע בדרך נס יתכן שהרים תולעים תחלה, ואין צורך שנהפוך המקרא. ועוד, כי הכתוב שאמר ולא הבאיש ורמה לא היתה בו, הוא המוכיח כן, כי אלו לא היה מרים תולעים עד אשר עלה באשו תחלה, כשאמר ולא הבאיש, כבר הבטיחנו שלא היתה בו רמה, ולמה יכפול אחרי כן ורמה לא היתה בו. אבל אם הרים תולעים תחלה כפשוטו של מקרא, הוצרך לומר שזה לא הבאיש וגם לא עלתה בו רמה כלל. ואף מן המתליעים בטבע לא יבאשו רק החממים ולחים מהם, אבל היבשים ירומו תולעים ולא יבאשו כלל כעצים המתליעים והפירות המרימים תולעים באיביהן או אחרי כן, וספר הכתוב שגם זה הבאיש בנס: ובאלה שמות רבה (כה י, יד) אמרו וכי יש לך דבר שבתחלה עושה תולעים ואחר כך מבאיש, אלא שהקב"ה בקש להראות מעשיהם לבריות, שלא יריחו את ריחו בערב וישליכו אותו, שהיה עושה כל הלילה שורות שורות של תולעים, מיד ויקצוף עליהם משה.

ולא העדיף המרבה והממעט לא החסיר (טז, יח). מובא בכלי יקר, בעקידה כתב וכן מהר"א כתב שזה מופת על שכל מזונותיו של אדם קצובים לו לכדי חייו, וכשיצא האדם מן העולם המרבה בנכסים לא העדיף כי לא במותו יקח הכל, והמעט בנכסים לא החסיר כי ה'